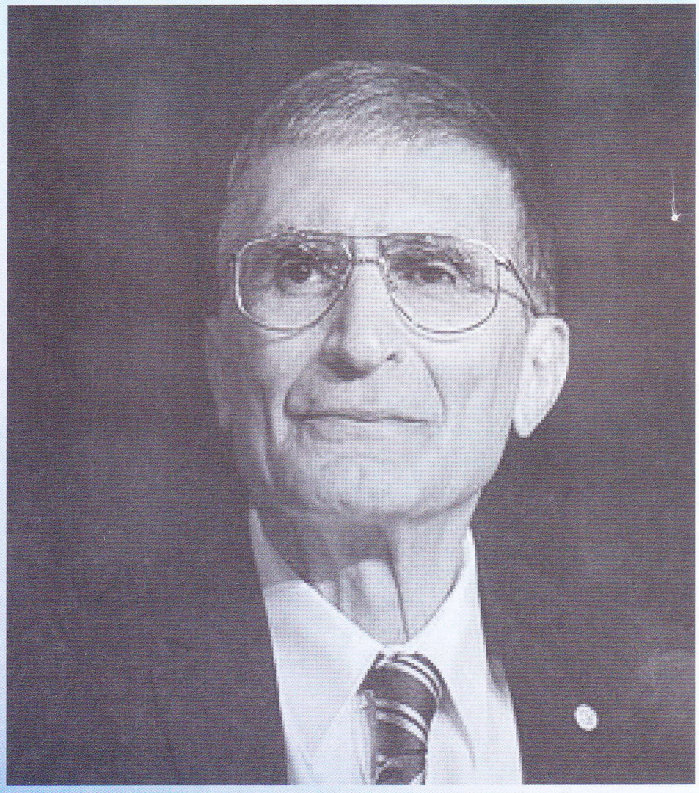

Prof. Dr. AZİZ SANCAR

Nobel'i onurlandıran TÜRK

NEVZUHUR

EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT

OCAK 2016
SAYI : 49

NEVZUHUR
EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT

OCAK 2016 - SAYI : 49

SAHİBİ:
MUSTAFA AKBABA

GENEL YAYIN YÖNETMENİ:
ALİ DEMİREL

YAYIN KURULU:
BEKİR KARA
HASAN TÜLKAY
MEHMET ERÇİN

ADRES:
Atatürk Cd. 1306 Sk.
Akbaba Apt. No: 1/2 ANTALYA

TLF : 0 (242) 241 80 62 - 63

BELGEGEÇER: 0 (242) 241 41 74

www.mustafaakbaba.com

e-posta: alidemirel47@hotmail.com

ISSN : 1308 - 1403

BASIM YERİ
TUNAHAN OFSET & MATBAACILIK
Tel : 0 (242) 248 90 88
www.tunahanmatbaa.net
info@tunahanmatbaa.net
tunahanofset@gmail.com
Sinan Mh. Atatürk Cd. 1254 Sk.
Rıfat Türkcan Psj. No: 14/7
Muratpaşa / ANTALYA

YAYIN TÜRÜ :
Yerel - Süreli
İki Ayda Bir Yayımlanır

NEVZUHUR da yayımlanan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

NEVZUHUR da yayınlanan eserlere telif hakkı ödenmez.

NEVZUHUR
Bir kültür hizmeti olup, para ile satılmaz.

NEVZUHUR da
Yayınlanan bütün yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilen yazıların yayınlanması, Yayın kurulu nun kararına bağlıdır.

NEVZUHUR Yayınlarının tamamına www.mustafaakbaba.com adresinden ulaşabilirsiniz.

BU SAYIMIZDA YAYINLANAN

GİRİT ÇIKARMASI

MUSTAFA AKBABA

MANYAS - AKŞEHİR KAZAKLARI

ALİ DEMİREL

AKLAR ARASINDAKİ KARA

ANDAÇ

HALKALI ŞEKER

RUKİYE PERÇEM BAŞ

ÜÇ TELLİ GAZEL

TUNCER GÜNAY

DENİZSEN

ANDAÇ

Türk Milleti'nin içinden çıkıp,mütevazı yaşamının onurlu madalyasını taşırken; 2015 yılı Nobel Kimya Ödülü'ne lâyık görülerek gök kubbede kalıcı hoş bir seda bırakan, milletinin gurur kaynağı Prof. Dr. AZİZ SANCAR'ı saygıyla kutlarız.

NEVZUHUR

OKUYUCU İLE SOHBET

Değerli NEVZUHUR dostları ;

2016 yılının ilk sayısı ile sizlere merhaba derken, yeni yılın ülkemiz ve dünyamız için hayırlara vesile olmasını Cenab-ı Allah'dan dileriz.

Bu sayımıza bir tebrik mesajıyla başladık.

Devamında; MUSTAFA AKBABA'nın *GİRİT ÇIKARMASI(!)* başlığıyla kaleme almış olduğu bir seyahat yazısını okuyacaksınız.Çok sayıda fotoğraf ve detaylı anlatımla sunulan bu yazıyı okurken, sizler de Girit'te bir gezinti yapmış olacaksınız.

ALİ DEMİREL; *MANYAS-AKŞEHİR KAZAKLARI* başlıklı yazısıyla sayfalarımız arasındaki yerini alıyor. Yazarımızın çocukluğunda bizzat gördüğü ve gözlemlediği bu insanların kim oldukları ve akıbetlerini okuyacağınız satırlarda bulacaksınız.

AKLAR ARASINDAKİ KARA adını verdiği denemesi ile ANDAÇ; sizlere her zamanki gibi değişik duygularla harmanlanmış bir demet sunuyor.

RUKİYE PERÇEM BAŞ (BÖRÜ KATUN) ise; *HALKALI ŞEKER* diyerek seri yazısına devam ediyor. Kimliğinin yok edilmesi için kıskaç altına alınmış olan insanlarımıza uyarılarda bulunuyor.

TUNCER GÜNAY; *ÜÇ TELLİ GAZEL* unvanlı şiiriyle bu sayımızı renklendiriyor. Uzun zamandır şiirlerini özlediğiniz ANDAÇ da *DENİZSEN* unvanlı şiiriyle sizlere bir başka tat sunuyor.

50. sayımızda buluşmak dileğiyle hoşcakalınız.

NEVZUHUR

GİRİT ÇIKARMASI (!)

MUSTAFA AKBABA

NEVZUHUR'la ünsiyeti olan okuyucularımızın hatırlayacağı gibi 26. Sayıda "ADALAR" başlığı ile bir yazım neşredilmişti. O yazımın sonunu; çok arzu etmeme rağmen Girit'i göremediğimi söyleyerek noktalamıştım.

Sonrasında karşıma çıkan bir fırsatı değerlendirip, Kuşadasından başlayan; Patmos,Rosos,Girit, Santorini, Pire/ Atina ve Mikanos'u içerisine alan, Adalar Denizi'nde dört gün dört gece sürecek olan bir gemi seyahatine, programda özellikle Girit'in bulunması sebebiyle (Rodos'u daha önce görmüştüm.) iştirak etmiş, o seyahat notlarını da 28. Sayıda "ADALAR DENİZİNDE DÖRT GÜN DÖRT GECE" başlığı ile siz değerli okuyucularımıza sunmuştum.

Bu seyahatte gemi sadece Girit'in Kandiye Şehrine uğrayacaktı. Dolayısıyla sadece Kandiye'yi görmüştük. O yazımda; Girit'i tam değerlendirebilmek için Hanya ve Resmo Şehirlerinin de görülmesi gerektiğine vurgu yapmıştım.

28-31 Ekim 2015 tarihleri arasında, Antalya Giritliler Derneği'nin düzenlemiş olduğu çok kapsamlı bir Girit seyahatine katılıp düşündüğümün de ötesinde Ada'nın hemen her yerini görmek nasip oldu.

Girit'in genel görüntüsü hakkında birkaç cümle söyleyecek olursak; adanın orta kısmında bulunan yüksek dağların zirveleri hariç her yer zeytin. Bu zeytin ağaçlarının bir kısmı islâh edilip zeytin bahçeleri haline getirilmiş. Geri kalan kısmı hüdai nabit olarak hayatını sürdürüyor. Maki çalılıkları ve çam ağaçları bu dokuya ayrı bir katkı sağlıyor. Yer yer üzüm bağları görüyorsunuz. Şu anda adanın tamamında 550-600 bin kadar insan yaşıyormuş. Zeytin, zeytinyağı, peynir,deniz ürünleri ve yiyecek olarak değerlendirilen bazı hüdai nabit otlar önemli gıdaları arasında bulunuyor. Kasaplarda; koyun, keçi, tavşan ve domuz etleri satılıyor. Sebze ve meyva da oldulça bol. Avrupa bazında yaşadıkları için hayat pahalı. İnsanlar marketlerden salamura küçük sardalya balıklarından sayı ile 5-6 tane kadar alıp gidiyorlar. Bizde en fazla 3-5 lira arasında satılan radika (hindibağ) yı 5 Avro, yani 15 Türk Lirası'na yiyorlar. Adanın bünyesinde bulunan eski medeniyetlere ait kalıntıları bir kenarda bırakacak olursak; şehirlerde gözümüze Venedik ve Osmanlı dönemine ait eserler takılıyor. Şehirlerin tarihî bölümleri; kale kalıntıları, küçük meydanlar, bitişik olarak yapılmış 1-2 katlı tipik kârgir ada evlerinin oluşturduğu dar sokaklar ile dikkat çekiyor. Venedik, Osmanlı ve Rum yapıları üçlü birliktelik sergiliyorlar. Alışveriş için girdiğiniz mağazanın, önceleri bir mescit olduğunu, kıble yönündeki mihrabı görünce anlıyorsunuz. Bir duvar veya bir kapı üstündeki hat yazısı, bir gül motifi, yıllar sonra karşılaştığınız kadim bir dost gibi size gülümseyiveriyor. Bugün maalesef okuyamadığımız yazılarla tezyin edilmiş çeşmeler size merhaba deyiveriyor. Günümüzde yapılan binalar yüksek değil, o da görüntüde ayrı bir ferahlık sağlıyor.

Yazımızın burasında, Girit'in bizi ilgilendiren tarihine çok kısa olarak bir göz atmamızın faydalı olacağını düşünüyorum

Hanya Limanı

Girit Adası, Akdeniz'de stratejik açıdan büyük önemi haiz bulunduğu halde oldukça geç bir tarihte Türklerin hâkimiyetine girmiştir. Ancak bu adaya Türkler, fetih tarihine

nazaran çok daha öncesinden, 1341'lerde akınlara başlamışlardı. (Tarihe dikkat edilecek olunursa İstanbul'un fethinden bile önce bu adanın nabzı yoklanmaya başlanmıştır.) Ancak Sultan İbrahim zamanında (1640-1648) Kızlarağası Sünbül Ağa Vak'ası, adanın alınmasının zâhirî sebebini teşkil etti, Hanya fatihi unvanı ile meşhur Silahtar Yusuf Paşa kumandasında, Hanya civarında karaya çıkan Osmanlı Ordusu, 1645'de 45 günlük bir muhasaradan sonra Hanya Kalesi'ni feth etmeğe muvaffak oldu. 1646 yılında da Resmo alındı. Daha sonra 4. Sultan Mehmed devrinde devam eden Girit muharabeleri, takriben 25 sene kadar sürmüş olduğundan, Osmanlı Devleti'nin zaman zaman sıkıntılı günler geçirmesine sebep olmuş ve nihayet bu muharebeler Fâzıl Ahmed Paşa zamanında, 5 Eylül 1669 anlaşması ile Türklerin lehine sonuçlanmış, Kandiye de Osmanlı himayesine girmiştir. Suda, Spinalunga, Granbusa Kaleleri hariç, Girit Adası'nın tamamı Osmanlı hâkimiyetini kabul etti. Bu durum aşağı yukarı hemen hemen aynı statükoyu muhafaza etmek şartıyla 1715 senesine kadar sürdü. Damat Ali Paşa'nın Mora seferi esnasında bu kalelerin de zapt edilmesiyle adanın tamamı Osmanlıların eline geçmiş oldu.

Bu suretle Osmanlı hâkimiyetine giren Girit Adası, imtiyazlı bir eyalet şeklinde İmparatorluğa bağlanarak Kandiye, Hanya ve Resmo sancaklarına ayrılmıştır. Adanın merkezi önceleri Kandiye iken daha sonraları Resmo olmuştur.

Yerli Rum ahali, daha önce Venediklilerin dayanılmaz zulüm ve baskılarına karşı Türkleri bir kurtarıcı gibi karşılamıştır. Türklerin adaya gelmesiyle, yerli ahaliden tek bir aile bile adayı terk etme ihtiyacını duymamış, huzur içinde yaşantılarını sürdürmüş, dinî ve örfî inançlarına hiç dokunulmamış, ibadethane ve mekteplerin idaresi her türlü teftiş ve nezaretten muaf tutulmuştur. Bu huzur karşısında Girit yerli halkı arasında bir ihtida dönemi yaşanmıştır. Anadolu'dan adaya gönderilen Müslüman Türklerle ada halkı arasında zaman içinde özgün bir kültür gelişmiştir.

Asılarca Türk idaresinde kalmış olan Girit Adası, bilindiği gibi Balkan Harbi'nden sonra Türk vatanından kopartılan parçalardan birisi olmuştur.

Bilhassa 1900 senesinden itibaren ada Türklerine karşı yerli Rum ahali tarafından yapılan her türlü baskı ve şiddet politikasına karşı dört büyük hâmi devletin, yani; Fransa, İngiltere, İtalya ve Rusya'nın nasıl kayıtsız kaldıkları tarihî bir gerçektir. Bu dört hâmi devlet, adayı Türklerden koparmak ve Yunanistan'a ilhakını sağlamak için elden gelen bütün gayretleri göstermiş, ada Türklerine karşı yerli Rum ahaliyi silahlandırarak her türlü baskı ve şiddet olaylarına girişmelerini sağlamışlardır. Girit Millî Maclisi'nde bulunan Türk meb'usların mahallî idareden uzak tutulması için onlara sinsice, metodlu bir şekilde plânlar hazırlamışlar, Mecliste her türlü hakaretlere maruz bırakılmışlardır. Adada ve Yunanistan'da yayınlanan Rum gazetelerinde, Türklerin yok edilmesi için ada Rumlarının müşterek hareket etmeleri gerektiği alenen yazılmıştır.

Sonuc olarak, Haçlı ittifakının oldubittiye getirmesiyle koca ada avuçlarımızın arasından kayıp gitmiş, 30 Mayıs 1913'de Londra'da ve 10 Ağustos 1913'de Bükreş'te yapılan anlaşmalar ile Yunanistan'a ilhakı gerçekleşmiştir.

Bu tarihi bilgilerden sonra beni üzen bir konuya daha temas etmeden geçemeyeceğim.

Seyahat esnasında Dernek yönetiminde bulunan bazı kimselerin katliam konusuna yaklaşmak istememeleri, hatta; "Onlar bize, biz de onlara yapmışız" gibi kısır düşüncelerle konuyu kapatmaya çalışmaları yadırganacak bir durumdu. Katliamla nefs-i müdafa'yı tefrik edemeyecek acziyet içerisinde idiler. Elbette bugünkü Rumların o gün yapılan katliamda bir dahli bulunmamaktadır. Hatta o günkü Rumların içerisinde bu insanlık dışı vahşete katılmayan, o cinayetleri tasvip etmeyenler bulunmuştur. Bu gün insanlarımız, o milletten olan insanlarla gereği halinde dostluklar kurabilir, onlarla yiyip içebilir ama iş devletler seviyesine taşındığı zaman oturup bir daha düşünmek gerekir. O sıkıntılı günlerde Adada ve Yunanistan'da yayınlanan Rum gazetelerinin yaptığı neşriyatta, Türklerin yok edilmesi için ada Rumlarının müşterek hareketlere davet edilmesi unutulmamalıdır.

Babaannemin babasına; "**Senin bize çok faydan dokundu, onun için seni öldürmeyeceğiz ama neslinizin kazınması için evlâdını öldüreceğiz**" deyip, 2,5 yaşındaki erkek sabiyi babasının kucağında kesmeleri, büyüklerimizden bize anlatılan gerçeklerdir.

Bundan 4-5 yıl kadar önce 8-10 kişilik bir akraba gurubuyla Kandiye'ye giden arkadaşım Nihat Şahin Bey'in (hanımı Giritlidir) anlattıkları da oldukça manidardır. Yaşlı bir Rum, bunlara kim olduklarını soruyor. Onlar da Türk olduklarını, büyüklerinin Girit kökenli olduğunu, onların yaşadığı yerleri görmeye geldiklerini söyleyince adam gözyaşları içerisinde; **"Biz Türklere çok kötü şeyler yaptık, sizden çok insan öldürdük ama bakın siz hâlâ buralara, atalarınızın yaşadığı yerleri görmeye geliyorsunuz."** diyor. Tabii o yaşlı adam o günleri görmüş birisi değil ancak büyüklerinden ne dinledi ki insanî duyguları ağır basıp gözyaşları içerisinde böyle itirafta bulundu.

Daha dün denebilecek kadar kısa bir zaman önce Kıbrıs Türklerine yapılan mezalim bu kadar çabuk mu unutulur? Baskın esnasında korkuyla banyoya saklanan doktorun hanımı ve çocuklarının otomatik tüfeklerle taranmasıyla tavana saplanan diş parçalarını 1985 yılında Kıbrıs'a gittiğimde gözlerimle görmüştüm. Bugün biz küllenmiş bir ateşi yeni baştan tutuşturmak istemesek bile, küllerin altında kıpkızıl bir korun bulunduğunu unutmamamız gerekir. Geçmişi bilmeyen, geleceğe yön veremez..

Evet, şimdi seyahatimizin ayrıntısına geçebiliriz diye düşünüyorum.

28 Ekim sabahı, Antalya Hava Limanı'ndan saat 8.00 de havalanan uçağımız Dalaman ve Rodos rotasını takip ederek bir saat sonra Hanya Hava Alanı'na iniş yaptı. Derneğin bağlantı kurduğu yüklenici turizm firması bu seyahat için özel bir program uyguladı. Çoğunluğu Girit kökenli 190 kişi için uçak özel olarak kaldırıldı. Sizin anlayacağınız, bir uçak dolusu insan Girit'e çıkarma yaptı. Onun için yazımın başlığına "GİRİT ÇIKARMASI" demeyi uygun gördüm. Orada dört otobüs, yani dört guruba ayrıldık. Çok büyük bir şans eseri olarak bize Türkolog Katilena Stathakou Hanım rehberlik etti. Kendisi Giritli ve Hanya'da yaşıyor. Tarih ve tabiat hayranı. Katilena Hanım tarihî eserlere karşı son derece duyarlı bir kimse. Milliyet farkı gözetmeden bütün eserlere ayni hassasiyetle yaklaşıyor. Özellikle, ihmâl edilen Osmanlı eserleri için, onların yok olup gitmemesi adına gazetelerde yazılar yazıp, yetkililerle birebir görüşerek mücadele veriyormuş. Hatta bu yüzden; "Sen Türk ajanı mısın?" diye sorguya dahi çekilmiş. Fakat bu onu yıldırmamış, ayni mücadelesine devam ediyor. Yıkılmış, yok olmuş eserler için de üzüntüsünü açıkça ifade ediyor, adeta özür diliyor. Katilena Hanım, Türkçeye sonradan karışmış olan uyduruk kelimeleri hiç sevmiyor, sevmediğini de açıkça söylüyor, o saçma kelimeleri kullanmamaya son derece dikkat ediyor. Türk olmayan bir kimsenin Türkçemize gösterdiği bu hassasiyeti keşke bizim insanlarımız da gösterebilse ne iyi olurdu. Türk müziğine, özellikle Türk Sanat Müziği'ne çok ilgi duyuyor. Bütün bu özellikleriyle sanki bizden birisi gibi.

Bizlere Girit'i iyi gezdirebilmek, bilgilerini en objektif şekilde aktarabilmek ve bizleri her konuda memnun bırakabilmek için çırpınan Katilena Hanıma buradan tekrar selâm ve saygılarımı iletiyorum. Ayrılırken söylediğim gibi; istediği zaman misafirimiz olabilir, kapımız kendisine her zaman açıktır.

HANYA'da Hava Alanı'ndan otele geldikten sonra, kaldığımız odanın balkonundan dışarıya bakınca gözüme ilk takılan; otelin hemen karşısına düşen büyük hacimli bir yapı, tek şerefeli bir minare ve yüksekçe bir yapının bir yanında bulunan iki şerefeli, külâhı olmayan uzun bir minare ile diğer yanındaki çan kulesi oldu.

Ağa Camii(solda) ve Hünkâr Camii (sağda)-Hanya

Rehber eşliğinde şehri gezerken; otelin karşısındaki büyük hacimli olan yapının Belediye Pazarı olduğunu öğrendik.1913 yılında Osmanlı çarşısı yıkılarak onun yerine yapılmış. Haç şeklinde projelendirilmiş. Haç'ın dört ucundan da pazara giriş yapabiliyorsunuz.

Balkondan gözüme takılan tek şerefeli minare ise Ağa Camii imiş. Bir yeniçeri ağası tarafından doğrudan cami olarak inşa edilmiş, yani kiliseden döndürülme değil. Caminin içine giremedik, zeytinyağı fabrikası olarak kullanılıyormuş. Minare oldukça yıpranmış. Şerefenin üst kısmındaki bölümde çatlaklar görülüyor, alt kısmında da bazı taşlar düşmüş. Çok şükür ki Külâhın ucundaki hilâl hâlâ duruyor.

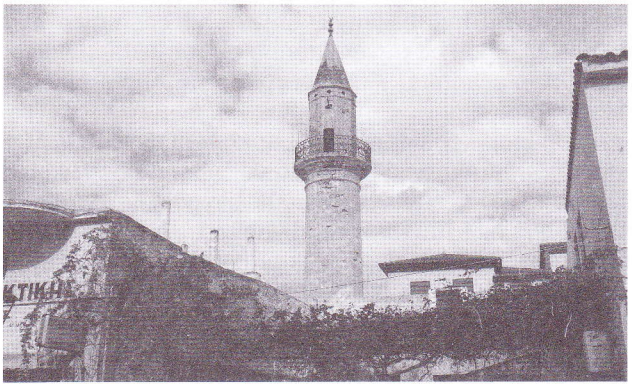

Ağa Camii-Hanya

Bir tarafında minare, diğer tarafında çan kulesi olan yapıya gelince; 1320'de Katolik kilisesi olarak inşa edilen bu yapıyı Osmanlılar camiye döndürmüşler, yanına da bir minare yapmışlar. Minare yakın zamanda Türkiye'den getirtilen ustalar tarafından restore edilmiş ama nedendir bilmem, belki de hilâl salip'ten daha yüksekte olmasın diye külâh konmadan bitirilmiş. Hünkâr Camii adını taşıyan bu yapı 1919'da Agios Nıkolaos adıyla tekrar kiliseye dönüştürülmüş. Hâlen Ortodoks Kilisesi olarak işlevini sürdürüyor, ancak Cuma günleri Müslümanların ibadet etmelerine imkân tanınıyormuş. Onun için Cuma Camii olarak da isimlendiriliyor. Caminin/kilisenin ön kısmında, dallarını semaya açmış olan Osmanlı çınarının bulunduğu küçük meydan çok şirin. Meydanın kenarındaki kahvehanenin masa ve sandalyeleri buranın bir bölümünü işgal ediyor. Bu kahvehane Osmanlılar döneminde de aynı faaliyet içerisindeymiş. Zaten burası, ağırlıklı olarak Müslümanların yaşadığı iki mahalleden birisiymiş. Meydanda bir de su sarnıcı bulunuyor.

Hünkâr Camii /Agios Nıkolaos Kilisesi-Hanya

Tarihî Venedik Limanına dalgakıran ilavesi yapılarak limanın hacmi genişletilmiş. Venediklilerden kalan tersane binaları oldukça geniş bir alanı kaplıyor. Osmanlılar döneminde okul ve hastahane olarak görev yapmış olan büyük bir bina şu anda Üniversitenin bir bölümü olarak kullanılıyor. Osmanlılar döneminde hapishane olarak kullanılmış olan bir başka bina ise rıhtımın gerisindeki sur kalıntılarının hemen arkasında yükseliyor. Karşıdan görünüşü daha ziyade hamama benzeyen, 1645 yılında yapılmış olan Küçük Hasan Paşa Camii, iskele meydanına ayrı bir güzellik katıyor. Minaresi 2. Cihan Savaşında atılan bir bomba sebebiyle yıkılmış ama kaide kısmı duruyor.

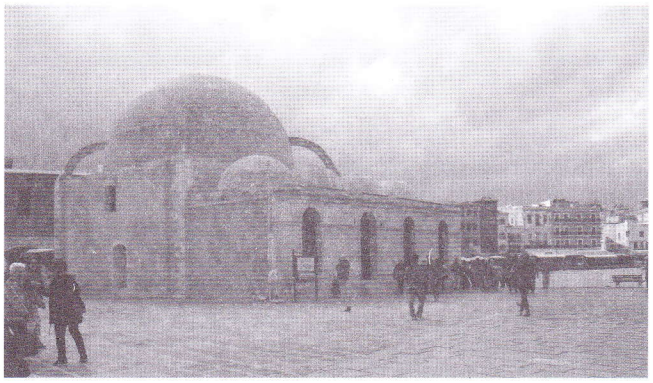

Küçük Hasan Paşa Camii-Hanya

Çarşı içinde Meryemana Kilisesi'nin önündeki meydan Hanya'nın merkezi kabul ediliyor. Bu meydana çok yakın bir noktada bulunan Yusuf Paşa Camii, Venedikliler zamanında San Fransisko Kilisesi'ymiş. 20. yy içerisinde bir dönem sinema olarak da kullanılmış, şimdi ise müze. Meydanın yanında bulunan hamam da dikkat çeken yapılar arasında.

Hanya'dan sonra RESMO Şehri'ne gidildi. Burada da liman, tarihî Venedik Limanını içine alacak şekilde genişletilmiş. Tarihî Limandaki fener Venedikliler tarafından yapılmış, Osmanlılar döneminde restorasyonu gerçekleşmiş. Osmanlılar, Venediklilerin yapmış olduğu dalgakıranı da yükselterek limanı daha güvenli bir hale getirmişler.

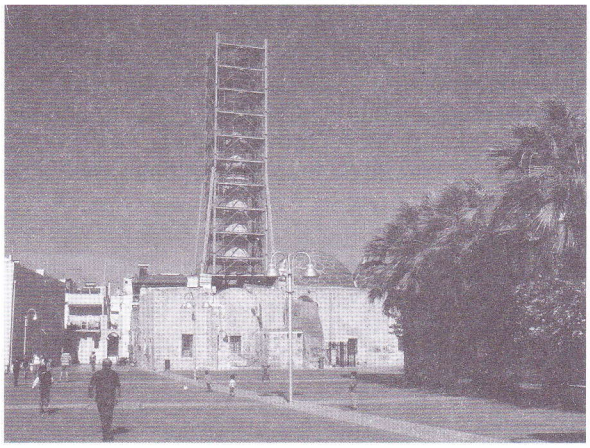

Gazi Hüseyin Paşa (Nerace) Camii-Resmo

Resmo'nun sembolü olan Gazi Hüseyin Paşa (Nerace) Camii, eski bir Venedik manastırı imiş. Ahşaptan olan çatısı depremde çökünce Osmanlılar çatıyı üç kubbe ile kapatmışlar. Minaresi daha sonra yapılmış. Yıllardır sürdürülen minarenin restorasyonu tamamlanmış değil, hâlen de bir faaliyet yok. Bina bugün konservatuar olarak kullanılıyor. Nerace Camii'nin bulunduğu meydanın diğer ucunda eski bir Venedik manastırı bulunuyor. Osmanlılar bu binayı okul olarak kullanmışlar, bugün de ilkokul olarak kullanılıyor.

Rimondi Çeşmesi-Resmo

Şehrin tarihî bölümünde dolaşırken; Osmanlı döneminde kütüphane olarak kullanılan bina, Osmanlı evleri, Osmanlı hamamı gözümüze takılan yapılar arasında bulunuyor. Yine bu doku içerisinde 1625'de Venedikliler'in yaptığı Rimondi Çeşmesi dikkat çekici. Çeşmenin üç oluğu var. Suyu akıyor ve oldukça lezzetli. Osmanlılar bu çeşmenin üstünü kubbe ile kapatarak muhafaza altına almışlar. Muhafaza amacıyla yapılan bu kısım şimdi yok, kaldırılmış. Kalan ayak bölümünde ise Osmanlının gücünü gösteren sembol hâlâ duruyor.

Şehrin tarihî kısmında, Eski Kente Giriş Kapısı'nın yakınında şimdi Arkeoloji deposu olarak kullanılan bir cami bulunuyor (Rehberimiz adını hatırlayamadı). Müze deposu olduğundan içini göremiyorsunuz. Çok şükür ki minaresi ayakta.

Eski Kente Giriş Kapısı'ndan dışarıya çıkınca sol tarafa doğru uzanan caddeye Kasaplar Caddesi diyorlar. Osmanlılar döneminde Müslüman kasaplar bu yol üzerindeymiş.

Kasaplar Caddesine yürümeyip karşıya doğru devam ederseniz hemen Müslüman Mezarlığı'na geliyorsunuz. 1928'de kemikler toplatılıp park haline dönüştürülmüş. Duvarında bir Osmanlı çeşmesi, suyu akmasa da bütün güzelliğiyle sizi selâmlıyor. Katilena Hanım, mezarlığın kaldırılmış olmasından son derece müteessir. Üzerine başka bir şey yapılmayıp park haline dönüştürülmesi ise tek tesellisi. " İnanıyorum ki o insanların ruhu bu ağaçlarda yaşıyor" diyor. Ve bizden o insanlara dua etmemizi istedi ki biz zaten üç İhlâs ile bir Fatiha'mızı çoktan göndermiştik.

Resmo Kalesi'ndeki cami, doğrudan cami olarak inşa edilmiş, kiliseden döndürülme değil. 1646'da Resmo alınınca, Hüseyin Paşa tarafından yaptırılmış olan Sultan İbrahim Camii hiçbir depremden etkilenmemiş. Bugün içi boş, minaresi yıkık olarak ziyaretçilerini karşılıyor. Kalede büyük bir su sarnıcı da bulunuyor. Sarnıcın yanından, merdivenle inilen ve denize doğru uzanan bir galeri var. Gemiler bu galerinin denize açılan kapısına yaklaşıp sarnıçtan su temin ederlermiş. Kalede bir de kilise bulunuyor.

Resmo Kalesi (Kubbeli olan yapı Sultan İbrahim Camii)

Kalede, önü demir parmaklıkla korumaya alınmış küçük bir galerinin içerisinde Osmanlı mezar taşları vardı. " Bunlar, kalede bir mezarlık vardı da onun taşları mıdır, yoksa Müslüman Mezarlığı'ndan mı getirildiler ?" diye rehberimize sorduğumda, bu konuda bir bilgisinin olmadığını söyledi.

Adanın kuzey kıyılarında yer alan bu iki şehri gördükten sonra adanın güneyinde bir sahil kasabası olan MATALA'ya gidildi. Turistik eşya satan dükkânları, lokantaları ve plajıyla şirin bir yer.

Matala'ya giderken yol üstünde bulunan SPİLİ'de güzel bir su menbaı var. Bu menba suyu, orijinal bir çeşmeyle hizmete sunulmuş. Uzunca bir duvar üzerine eşit aralıklarla aslan başı figürleri montajlanmış. Aslanların ağızlarından su devamlı olarak akıyor.

Üçüncü konaklama noktamız AGİOS NIKOLAOS'du. Adanın doğu tarafındaki körfezde yer alan Agios Nıkolaos'da denize çok yakın, suyu tatlı küçük bir gölcük varmış. Buna büyük tabii bir havuz da diyebiliriz. Küçük teknelerin barınabilmesi için denizle gölcük arasında bağlantı kurulmuş, şimdi suyu tuzlu küçük bir körfez haline dönüşmüş. Bağlantı yerinin üzerine de köprü yapılmış. Bu küçük körfezin bir köşesindeki suyu akmayan Osmanlı çeşmesi bize sitemle bakıyordu. Agios Nıkolaos'da ticarî bir liman da bulunuyor.

Agios Nıkolaos'dan ELOUNDA'ya doğru uzanılıp sahilden SPİNALUNGA Adası gözlendi. Kıyıya oldukça yakın olan bu küçük adaya bir zamanlar cüzzamlılar gönderildiği için "Cüzzam Adası" olarak da anılıyor.

Adanın güney sahilinde yer alan IERAPETRA'da, Hacı Murat Karakaş Camii en göze çarpan Osmanlı eseri. İçerisi boş olan cami; ikinci şefereden yukarısı bulunmayan minaresi ve suyu akmayan şadırvanıyla hayatiyetini sürdürmeye çalışıyor. Şehrin eski bölümünü dolaşırken ara ara Osmanlı izine rastlıyorsunuz.Kurumuş bir çeşme bunlardan birisi.Sahilde bulunan Venediklilerin yapmış olduğu kaleye çıkarak şehri daha geniş açıdan seyredebiliyorsunuz.

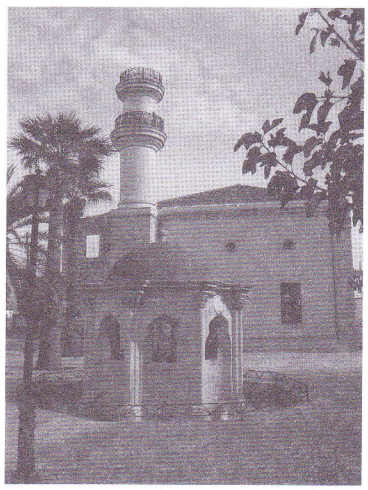

Hacı Murat Karakaş Camii-Ierapetra

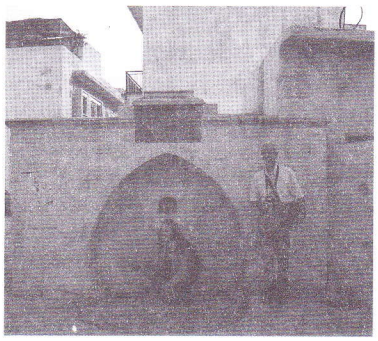

Ierapetra'da bir Osmanlı çeşmesi

Dönüşümüz, adanın kuzeyinde bulunan KANDİYE (HERAKLION) şehrinden olacağı için bu seyahatte Kandiye en sona bırakılmıştı.

Yukarıda sözü edildiği üzere, burayı daha önce de (3 Mayıs 2012) görmüştüm. O zaman bu şehri rehbersiz olarak dolaşmış, Osmanlı izlerini aramış, kendi değerlendirmelerim doğrultusunda yorumlarda bulunmuştum. Bu defa rehber eşliğinde dolaşırken, bazı eserler hakkında o zamanki yorumlarımın isabetli olduğunu gördüm. Eksiklerimizi de Katilena Hanım sayesinde mümkün olduğunca tamamlamış olduk.

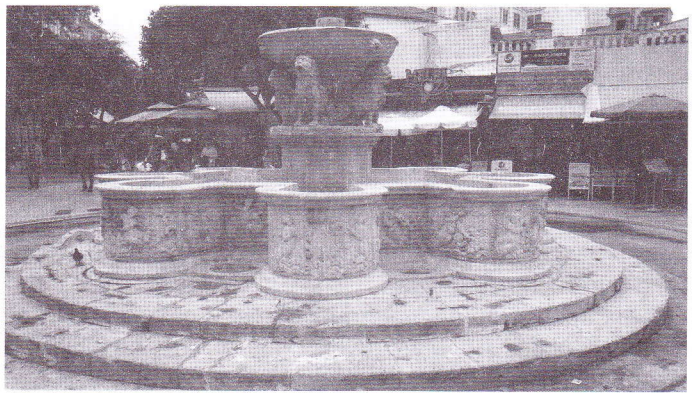

Morosini Çeşmesi-Kandiye

1628 yılında Venedikliler tarafından yapılmış olan Morosini Çeşmesi'nin bulunduğu meydan, Kandiye'nin tarihî meydanı oluyor. Bu meydanı çevreleyen iş yerlerinden birine oturup kahvenizi içebilir veya içi bol lorlu, tarçın kokulu(şekerli veya şekersiz, tercih size kalmış) böreğinizi yiyebilirsiniz.

Bu meydandan denize doğru inen yolda yürümeye başlarsanız, hemen sağ tarafta bir yapıyla karşılaşıyorsunuz. O zaman bu yapı hakkında bir yorum yapamamıştım. Bina girişindeki kemerli revaklar Osmanlı mimarisiydi ama ana bina Osmanlı değildi. Burası, San Marko Kilisesi imiş. Osmanlılar camiye dönüştürmüşler, yanına da 33m.yüksekliğinde iki şerefli bir minare kondurmuşlar. Şu anda minaresi yıkılmış vaziyette, sadece alt kısmının kalıntısı duruyor. O zaman bu minare kalıntısı dikkatimi çekmemişti.

San Marko Kilisesi ve Yanındaki minare kalıntısı - kandiye

Bunun az ilerisinde, şimdi Belediye Binası olarak hizmet veren Venedik Locası'nı görüyorsunuz. Dikkat çeken gösterişli bir yapı.

Venedik Locası-Kandiye

Bu yoldan yürümeye devam ederseniz, yine sağ tarafta bulunan bir meydanda Agios Titos Kilisesi'ne ulaşıyorsunuz. O zaman bu yapı hakkında şu yorumu yapmıştım:

"Gördüğüm bir başka Osmanlı eseri ise; son zaman Osmanlı Mimarisini yansıtan bir cami ki maalesef şu anda kilise olarak Hıristiyanlığın hizmetinde. Alın yazısı değiştirilmiş, minaresi yok edilmiş tek kubbeli bu caminin, hilâlinin

bulunması gerektiği yerde hac var." (Nevzuhur/sayı 28/sayfa 6).

Evet; 1853 yılında inşa edilen bu caminin adı Vezir Camii imiş.

Vezir Camii/Agios Titos Kilisesi-Kandiye

Osmanlılar bu camiyi; Bizans'tan sonra Girit'te Arapların bulunduğu dönemde, 961 yılında yapılan ve sonra depremle yıkılan bir caminin yerine inşa etmişler. Mübadeleden sonra Agios Titos ismiyle kiliseye döndürülmüş. Agios Titos; Girit'e Hıristiyanlığı getiren kimse. Ortodoks Hıristiyanlar için önemli bir isim. Bu yüzden Girit'te pek çok erkeğin ismi Titos'muş.

Caminin son cemaat mahalli binanın içerisinde. Önceki dönemlerde yapılan Osmanlı camilerinde olduğu gibi dışarıda değil. Son cemaat mahallinin sol köşesine doğru bir mermer mihrap bulunuyor. Kilise olduktan sonra, bu mihrabın soluna(en köşeye) hemen hemen mihrabın boyutlarında Agia Trapeza yapmışlar. Agia Trapeza ile mihrap yan yana! Nedense Agia Trapeza'nın değil de mihrabın önüne konan bir masa üzerinde, kapalı bir fanus içerisinde Agios Titos'un kemikleri (baş iskeleti) muhafaza ediliyor. Bu Girit'e Venedik'ten getirilmiş.

Caminin ana bölümünde; kıble duvarının ön kısmına, takriben bina yüksekliğinin yarı yüksekliği seviyesinde boydan boya paravan yapılmış. Dolayısıyla ana mihrabı göremiyorsunuz. Paravanın üstünden, minberin üst kısmının görülmesi gerekir ama görülmüyor, yani kaldırılmış.

Vezir Camii'nden sonra yolunuza devam etmeniz halinde sahile ulaşıp, burada bulunan tarihî kalıntıları ve limanı izleyebilirsiniz.

Morosini Çeşmesi'nin bulunduğu meydandan, denize doğru inen yolun karşı istikâmetine yürüyecek olursanız, caddeyi atlar atlamaz karşınıza gelen uzun yol Kandiye'nin tarihî çarşısı oluyor. Sağlı sollu dükânları ve yan sokaklarıyla hoş bir çarşı. Bu yolun nihayetinde bulunan küçük meydanın ortasında bir Osmanlı eseri size hoş geldiniz diyor. O zaman bu yapı hakkında da şu yorumu yapmıştım:

"Sebil olarak yapılmış olduğunu tahmin ettiğim küçük bir Osmanlı yapısı bugün çay ocağı olarak hizmet veriyor. Kapısının üstündeki alın yazısı çok şükür ki duruyor. Etrafında bulunan masalara insanlar oturup bir şeyler içiyorlar" (Nevzuhur/Sayı 28/Sayfa 6).

Bu gidişimizde, bu meydanın tadilâta alınmış olduğunu gördük. Ağaçlar kesilmiş, o günkü görüntüsünden bir eser kalmamış.

Şadırvan /Sebil-Kandiye

Benim sebil olarak değerlendirdiğim bu şirin ata yadigârı, Valide Camii'nin bir parçasıymış. Cami bunun arka kısmındaymış. 1971 yılında camiyi yıkıp, bir öksüz bir yetim gibi boynunu bükük bırakmışlar.

Katilena Hanım, bunun abdest almak için yapılmış şadırvan olduğunu söylüyor. Haklı olduğu tarafı da var. Şimdi etrafında masa-sandalye bulunmadığından abdest alınabilecek olan kısım net bir şekilde görülüyor. Ancak ben bu yapının doğrudan doğruya şadırvan olarak yapıldığı kanaatinde değilim. Kapısının bulunması, zarif demir parmaklıklı pencereleriyle şadırvandan ziyade sebili andırıyor. Herhalde iki amaç için plânlanmış olmalı. Neyse, biz bu konuyu sanat tarihçilerine bırakalım...

Kandiye'nin modern yüzünü yansıtan Cumhuriyet Meydanı, konumu itibariyle dikkat çeken yerler arasında. Bu meydanda; Girit'in bugünkü kaderi için önemli rol oynamış olan Venizelos'un heykeli de bulunuyor.

"Hanya-Konya" söylencesindeki espri bir yana; Osmanlı fethettiği yerlerin denetimini kontrol altında tutabilmek, Türklüğün ve Müslümanlığın yayılmasını sağlayabilmek adına, oralara Anadolu'dan insanlar gönderirdi. Meselâ benim dedem tarafı Darıca'dan, babaannem tarafı Konya'dan gitmişler (O günkü Konya Vilayeti, bugünkü Konya Vilayeti sınırlarından çok daha genişti. O zaman Antalya dahi Konya'ya bağlı bir sancaktı.) Bu bize büyüklerimiz tarafından defaatle söylenmişti. Bugün sınırlarımız dışında yaşayan, "Evlâd-ı Fatihan" dediğimiz Müslüman Türkler, fetihlerden sonra oralara gönderilen insanların torunlarıdır. Bu konuyu rehberimiz bilmiyordu. Kullandığı ifadelerden bilmediğini fark ettim. O, Girit'te yaşamış olan Müslümanların sadece din değiştirerek Müslüman olan Rumlar olduğunu sanıyordu. Bir kenarda kendisine bunu izah ettim. İtiraz etmedi, olabilir dedi. Katilena Hanım, sanırım bu konuyu kaynaklardan inceleyip mutmain olacaktır.

Yukarıda, kasaplarda tavşan etinin de satıldığından bahsetmiştim. Bu bana rahmetli babamdan dinlediğim bir fıkrayı çağrıştırdı. Onu da sizlerle paylaşıp yazımızı bir gülümsemeyle noktalayalım.

Eski günlerde, adanın birine gemiyle bir deve getirilmiş(Çöl hayvanı olan deveyi adalılar nereden bilecekler. O zamanki imkânlarla seyahat etmek, değişik şeyler görmek her kula nasip olmayan bir durum. Sinema ve televizyon da yok, oradan görüp tanımış olsunlar). Onlar için acayip olan bu hayvanın etrafına toplanıp dikkatlice incelemişler ama ne olduğuna karar verememişler. Adada yaşlı, bilge bir adam varmış, biz bunu ona gösterelim, bilse bilse o bilir demişler. Adamcağızı devenin yanına getirip "Bu nedir?" diye sual ettiklerinde; yaşlı adam deveye bakmış bakmış, en sonunda kararını vermiş.

Bu olsa olsa yüz yaşında bir tavşandır!

MANYAS – AKŞEHİR KAZAKLARI

ALİ DEMİREL

Bir zamanlar Manyas gölü yakınında ve Akşehir gölü yakınında Kozaklar (Don kazakları) yaşardı. Bu sözünü ettiğim Kozakların, Kazakistan'daki Kazaklar (Kıpçak Kazakları) ile aynı değillerdir; töreleri ve toplumca yaşam anlayışları farklıdır, dinleri farklıdır... Kozaklardan Türkiye'ye gelen ilk ve büyük gurup 1740'lı yıllarda Manyas gölü kıyısına yerleştirildiler. İkinci gurup ise 1883 yılında Türkiye'ye göç ettiler ve Akşehir gölü kıyısına yerleştirildiler. 1962 yılında ise Türkiye'den göç ettiler. Göçün nedenine ve bu konudaki gelişmelere geçmeden önce; bu Kozaklar kim? Biraz irdeleyelim:

Kozakların adlarını duyurdukları 15'nci yüzyılda olmuştur. Daha önce Kozaklar (Don Kazakları) var mıydı? Var idiyseler o zamanki adları neydi? Bilen yok. Bu konuda tarihçiler bazı fikirler ve yorumlar ileri sürmekteler. Söz konusu tarihçilerden bazı fikirler şöyle: Bu Kozaklar aslında Rus idiler ama Rus gibi değillerdi. Bir başkası: Kozaklar çok fakir köle halinde yaşayan topluluklar iken Ruslara isyan edip yağmacı barbarlar haline geldiler. Bazılarına göre ise: Kozaklar her ne kadar adları Türkçe, gelenek ve görenekleri Türkler gibi olsa da bunlar aslında Rus idiler, Türk toplulukları içinde ve yakınlarında yaşadıklarından Türk gibi oldular! Bir başka görüş de şöyle: Kozak (Kazak) adı bile Türkçe, başbuğlarına 'Ataman' diyorlar, bunlar aslında Türk... Gibi yorumlar var. Bu konuda yani Kozakların milliyetleri hakkında elbette benim de bir yorumum var. Ancak önce bu ilginç insanların; tutumlarına, davranışlarına ve yaşam biçimlerine bir bakalım:

Denizlere uzak yerlerde ama mutlaka nehirlere yakın yerlerde yaşamışlardır. Kaynakları – çıkış yerleri bile bir nehirdir. Çoğunluğu Don nehri dolayında olduğundan Don Kozakları (Kazakları), diye anılırlar. Ayrıca Dinyeper nehri veTerek ırmağı yörelerinde guruplar halinde yaşarlardı. Kozak (kazak) sözcüğü Türkçede; Özgür kişi, serüvenci, yasa ve kısıtlamalara karşı çıkan kişi anlamındadır. İşte bu Kozaklar tam da böyleydiler. Balıkçılıkta çok ustaydılar dolayısıyla beslenmelerinin temelini tatlı su balığı oluşturuyordu. Gıdaları balık olsa da geçimlerini (ekonomik gelirlerini) çapulculuk yaparak elde etmekteydiler. Gelenek ve görenekleri gibi isimleri de Türkçeydi. Hıristiyan idiler ama pek de dindar oldukları söylenemezdi. Vurup – kırmak, yağmalamak, başkalarının mallarına ve servetlerine el koymak onlar için olağan işlerdi. Issız ırmak boylarında, ırmaklardaki adalarda ve yine ırmaklara yakın ıssız ormanlarda barınırlar – saklanırlardı. Ruslar ve Lehler Kozakları itaat altına almak için çok uğraşmışlardır. Sonraları onlara silah, barut vb. malzemeler vererek, para ve başkaca yardımlarda bulunarak kendilerine bağlamışlardır. Sonra da onları bir savaş makinesi hatta çapul ve yağmacı saldırganlar olarak kullanmışlardır. En çok da Osmanlı İmparatorluğuna karşı kullanmışlardır. Ama zaman zaman, özellikle Ruslar, Kozakları tam olarak emirleri altına almak istediklerinde, özgürlüklerine çok düşkün olduklarından isyan etmişlerdir. Ruslara karşı yapılan Kozak isyanlarından biri 1707 yılında başlamıştır. Bu isyanda, çok kalabalık Rus ordusu karşısında zor durumda kalan Kozaklar geri çekilerek Osmanlı Askerlerine sığınmışlardır. Sığınmakla boş durduklarını sanmayın; tam 33 yıl Ruslara karşı saldırılar düzenleyerek sürekli savaşmışlardır. Kozakların bir kısmının Osmanlıya katılması onlar için doğal, özgürlükleri kısıtlandığında ise tekrar Ruslarla birlik olabilirlerdi. Keza Lehlerle birlik olup Ruslarla savaşmaları, aynı Kozakların Ruslarla birlik olup Lehlere saldırmaları da olasıdır. Onlar için çıkarları ve özgürlükleri önemliydi... Kozakların milliyetleri hakkında benim de bir yorumum var demiştim ya; yapacağım yorumun tam anlaşılabilmesi için bir başka topluluktan daha bahsetmem gerekiyor:

Sabarlar (Sibirler), Sibirya'nın güney taraflarında sulak bölgelerde özellikle İli ırmağı yöresinde yaşayan bir Türk boyudur. Hun İmparatorluğuna bağlıydılar. Sabir – Sabar (Türkçede); Serbest, başıboş dolaşan, sapan – yol değiştiren anlamındadır. Sabarların bir kısmı 515 yılında büyük bir insan topluluğu ve büyük bir orduyla Kafkaslara ve Karadeniz'in kuzeyine geldiler. Sasanilerle çekişme içinde olan Doğu Roma İmparatorluğunun lehine olarak, Kafkaslardan aşağı doğru indiler. Anadolu'ya girip önce Ankara'ya sonra da Konya'ya kadar ilerlediler... Kafkasları ve Karadeniz'in kuzeyini tamamen ele geçiren Sabarlardan Hem Doğu Roma imparatorluğu hem de Sasaniler korkuyorlardı. Hangi taraftan daha çok çıkarı varsa Sabarlar o tarafı tutuyordu. Sabarlar başbuğlarına 'Ataman' derlerdi. Büyük devlet adamı ve ünlü bir komutan olan Ataman Balak, Doğu Avrupa'dan Hazar Denizine kadar sanki bir fırtına gibi esmiştir. O günlerde yörenin büyük devletleri kabul edilen Doğu Roma ve Sasaniler, Sabarların karşısında silik kalıyor ve korkuyorlardı. Bu durumun iyi anlaşılması için bir olguyu vurgulamak isterim: Ataman Balak öldüğünde, yerine eşi Boğarık Hatun (Khatun) devletin başına geçti. Bu saygıdeğer Türk kraliçesi, Atamanlık görevinin yanı sıra emrindeki 100 bin kişilik orduya komuta ediyordu. Doğu Roma İmparatoru Justinianos, Ataman Balak'tan sonra ne olacağını kestiremediğinden, dostluğun bozulmaması için Ataman Boğarık Hatun'a çeşitli mücevherler ve kıymetli vazolardan oluşan hediyeler- rüşvetler göndermiştir... 557 yılında, bir başka Türk boyu olan Avarların batıya doğru büyük akını sonucunda Sabar devleti yıkılmış ve halkı dağılmıştır. Halkın dağılışı; küçük guruplar halinde çok geniş sahaları kapsamıştır. Bir kısmı doğuya yönelip Batı Göktürk İmparatorluğu topraklarına yerleşmiş, geriye kalanlar ise Hazar denizinden Tuna boylarına kadar küçük topluluklar halinde dağılmışlardır. Dağılmadan kalan sadece iki Sabar boyu kalmıştır. Bu boylar; Belencer ve Semender boylarıdır. Bu iki Sabar boyu, içlerinde Oğuzların Kınık boyunun da olduğu pek çok Türk boyunun birleşik devleti olan Hazar İmparatorluğunu kurmuşlardır...

Şimdi gelelim benim Kozakların (Don Kazakları) milliyeti hakkındaki yorumuma: Böylesine özgürlüğüne düşkün insanlardan oluşan Kozaklar eğer Rus olsalardı; Türk isimleri almazlar, Türk gelenek ve göreneklerini böylesine benimsemezlerdi. Aslında Ruslar Kozakları sevmiyorlardı, onlar da Rusları sevmezdi. Pekiyi Türk kökenli idiyseler neden çapulculuk yapıyorlardı? Bu sorunun cevabı gayet açık: Çünkü Rus ve Leh aristokratları onlara köle muamelesi yaptılar, toprak vermediler, herhangi bir imkân tanımadılar, onları kendilerince aşağıladılar. Anlaşılan o ki; Kozakların çapulcu oluşları, yağmacı ve saldırgan oluşları, bir isyandı. Özgürlüklerini ellerinden almaya çalışanlara karşı bir savaştı... Sabarların ve Kozakların özellikleri göz önüne alındığında; zaman içinde bazı farklılıklar oluşmuş olsa da (Kozakların Hıristiyan olmaları gibi) Don Kazakları, bir başka deyişle Kozaklar Sabarların kalıntılarından bir kısım topluluktur.

Gelelim bizim Kozaklara yani Manyas gölü ve Akşehir gölü kıyısına yerleştirilenlere. Papa, 1594'te Kayzer II, Rudolf, Rus Çarı I. Fedor, hatta Papalık hep birlikte Kozakları Osmanlı İmparatorluğuna karşı kışkırtmak için her şeyi yapmışlar ve sonunda bunu başarmışlardır. Yine de zaman zaman Ruslara karşı isyan etmişlerdir. Söz konusu isyanlara katılıp Osmanlıya

sığınanlardan bir kısmı 1740 yılında Manyas gölü kıyısına, 1883 yılında getirilenler ise Akşehir gölünün kıyısına yerleştirildiler. Her iki gölde de tatlı su balıkları çok bol olduğundan Kozaklar çok mutlu oldular. Giyim – kuşamlarıyla ve yaşam tarzlarıyla bizden biriydiler. Göl balıkçılığı tekniklerini çevrelerindeki diğer köylerin insanlarına da öğrettiler. Göl çevresindeki diğer köylülerin kayıklarının altı düzdür, Kozaklar ise kayıklarının altını üçgen gibi (sivri kısmı suyun içinde) yaparlardı. Kimseye zararları veya kötülükleri olmazdı. Dürüst insanlardı. Çok çalışırlardı. Kadınları baştan aşağı, bir Anadolu kadını gibi giyinirdi artı kendilerine özgü giysi süslemeleri vardı. Erkekler genelde koyu renkli giysiler giyerdi, pantolon balakları dar olurdu. Temizdiler ama erkeklerin, sanki hayatında hiç kestirmemiş gibi uzun sakalları vardı... Şimdi diyeceksiniz ki 'görmüş gibi anlatıyorsun!'.

Evet gördüklerimi anlatıyorum. Hatırlıyorum, çünkü 10 yaşımı geçmiştim. Bir gün, büyüklerimizden bazı kişilerin 'kazaklar gelmiş' diyerek gölün kıyısına doğru gittiklerini gördük ve 3-4 çocuk arkadaş biz de peşlerinden yürüdük. İşte o zaman gördüm kazakları. Üç kişiydiler. Göl çok yakın olduğundan hemen yanlarına vardık. Üçü de kayıktan inmişlerdi. İkisi kayığı iki tarafından tutup karaya doğru çektiler, işte o zaman kayığın konik altını gördüm. Kayıkta 20-25 kadar turna balığı vardı. Bir sepetin içinde, üzeri örtüyle kapatılmış bir şeyler vardı, sanırım özel eşyalarıydı. Adamların sakallarını görünce çok şaşırmıştık, ta göğüslerine kadar yapağı yumağı gibi dopdoluydu. Başları kapalıydı fakat şapka değildi, şimdi tam olarak hatırlamıyorum ama saçlarının omuzlarına kadar indiğini gördüm. Beden yapıları oldukça görkemliydi. Bizimkilerle selamlaştılar, konuştular. Bizim köyün göle (Eber gölü) yakın kısmına 'aşağı mahalle' denir. Mahallenin köy odası (aynı zamanda misafir odası) Hacıamedin. O'da bizim evin yakınındaydı. Misafirler odaya getirildi, hemen haber salınıp yiyecek bir şeyler hazırlanması istendi. Odanın içine girip oturdular ve konuştular. Çocukların köy odasına, büyüklerin yanına girmesi, onlarla oturması büyük terbiyesizlik olduğundan dışarıda kaldık ve neler konuşulduğunu maalesef duymadık. Göl kıyısına Kazaklara doğru giderken, büyüklerin kendi aralarında; "kazaklar bu yakaya pek gelmezler herhalde bir sıkıntıları var, bakalım neymiş" gibi konuşmalar olmuştu. Akşehir gölü ile Eber gölü çok yakındır, aradaki çok dar toprak parçasında kanal açılarak iki göl birleştirilmiş. Sultan Dağlarından ve Develi(Çay) dan fazla su geldiğinde Eber gölünden Akşehir gölüne su akışı çok olur. Kazaklar işte o iki gölün arasına iskân edilmişler. Çoğunlukla Akşehir gölünde olmakla beraber Eber gölünde de avlanırlarmış. Bizim köyün kıyısı ile onların köyü arası oldukça uzak ama onlar kayıklarıyla gölde gidemeyecekleri yer yokmuş, öyle derlerdi...

Bizim Kazaklar (Manyas+Akşehir) 1962 yılında göç ettiler. Neden? Tek neden var, Don Kazakları Rus diyenlerin göz kapaklarını açacak tek neden: Akraba evliliği kesinlikle yasak. Derecesi ise şöyle; 7 (yedi) göbek dışarıdan olmalı. Uzun yıllar içinde yapılan evlilikten dolayı yakınlaşan akrabalıklar sonucu, yedi göbek öteden eş bulunmamaktadır. Pek çok kişi (kadın+erkek) bekâr kalmış, nüfus sürekli azalmaya başlamış. Durum zamanla kötüye gittiğinden göç etmek için müracaat etmişler. O günlerde dünya iki kutuplu, bir tarafın başında ABD diğer tarafın başında Sovyet Rusya. Soğuk savaş tüm hızıyla sürmekte. Kozakların göç etmek istedikleri duyulunca Sovyet Rusya hemen harekete geçer, göçmek isteyenleri kendi ülkesine ister. Dışta özellikle de içte çok önemli bir propaganda malzemesini kaçırmak istemez. Karşı taraf yani ABD durur mu? Onlar da göç edecekleri kendi ülkelerine isterler... Sonunda büyük bölümü Sovyet Rusya'ya bir kısmı da ABD ye göç eder...

Şimdi nasıllar, merak mı ettiniz? Göç edenleri ziyarete giden Atlas muhabiri Servet Somuncuoğlu'nun yazdıklarına bakalım:

"Şu anda 50 ve üzeri yaş grubunda olan Kazakların ve Malakanların hepsi Türkçe biliyor. Hatta çocuklarına Türkçe öğretenler bile var. Türkiye'den geldiğimizi duyunca boynumuza sarılıp ağlayanlar oldu. Sohbet ederken cüzdanlarındaki Türk bayrağı, Atatürk resmi ya da askerlik fotoğrafını gösteriyorlar. Ayrıca ibadet ve sosyal yaşantılarında bizden çok şey almışlar. Mevlit okutuyor, sünnet merasimi yapıyorlar... Bir masal bu belki ama yeniden Türkiye'ye gelip yaşamayı çok arzu ediyorlar. Çünkü Türkiye'de yaşarken özgürlük sorunları olmamış. Maddi durumları fena değilmiş. Hatta göçe karar verildiği zaman malını mülkünü satıp parayı harcaya harcaya bitiremeyenler olmuş. Rusya'ya dönüşten sonra göçe sebep olanlara yıllarca beddua edildiği söyleniyor..."

AKLAR ARASINDAKİ KARA

ANDAÇ

Esen sert rüzgârla sonbahar, erken mesaisinde sabahını ürpertirken; her zaman olduğu gibi, gideceği yere teşne ayaklarım, Kaleiçi sokaklarının sırlarla dolu kimsesizliğini hızla aşarak, Ahi Yusuf Mescidi'nin önünden Yat Limanı'na sürüklendim. Limanın canlı hareketlerle ürküntü verici manzarası görülmeye değerdi. Ana kucağına sığınan yavrular gibi, telaşla limanın içlerine sığınan tekneler, yerlerinde duramıyor, ürküntü verici manzaranın paydaları oluyorlardı.

Deniz havasının tuzlu kokusu gerginliğimi alarak sakinleşmeme sebep olmuştu. Tabloda eksik olan duygudaşım martı her zamanki gibi, ruhumda gizlenmiş Kızkulesi'nin yokluğunu hissettirmemeye çalışarak yalnızlığıma eşlik edip, gecikmeden yerini aldı. Gümüş kanatlarıyla belirdiğinde, çıkarttığı sayhasını selâm olarak algılamıştım. Kim bilir belki de alınganlık yapmış, saçlarımın arasında kıpırdanan tek tük siyahlara gülüyor da olabilirdi!

Rüzgârın tarumar ettiği saçlarımı parmaklarımla düzeltme çabalarım akamete uğramış, boşuna uğraş gibi görünüyordu. Onları isyanlarıyla baş başa bırakmış gülümsüyordum. Zira, hatıralar kıpırdanmaya başlamış, yazacağım konuyu çoktan belirlememe sebep olmuşlardı.

Genç yaşlarımda başlayan saçlarımdaki akların birbirleriyle yarışırcasına çoğalması sonucunda 'ak saçlı dede' yakıştırmalarını çaresizlik içinde ve gülümsemeler eşliğinde karşılamaya çalıştığım günlerimi hatırlamıştım. Şimdilerde ak-pak olmuş saçlarımla o yakıştırmaları bile özlemle anarım. Gerçekleri hayallerimin önüne koyduğumdan bu yana; epey zaman olmuş, rüyamın yarım kalmışlığını yükleniyordum. Şimdi, hatıralar arasında sivrilen ve ironi kokan olaydan bahsedelim. Yaşlılığın getirdiği onca acıyı ve sancıyı geride bırakacağım güne hızla yaklaştığımın bilincinde olarak, sahneden ayrılışımın çok daha çekici bir olay haline geldiği sıralardaydı. Yaşamın normal akışına ters düşse de saçlarımda, sakal ve bıyıklarımda akların arasında beliren siyahların geçmişe inat, kıyısından köşesinden rüzgârlarla savrulan, isyan kokan ayaklanmalarını ve çoğalmalarını şaşkınlıkla izliyordum.

Fazladan bir defa dahi almamıza imkân olmayan nefesimiz, sokak lambalarındaki foto elektrik kontrolör devresini birden kapattığı gibi alacakaranlık yaşantısından çıkmaya

yaklaştığım bu günlerde, gençlikte benimle oynanan 'ak saçlı dede' oyunu sanki tersten yeniden tekrarlanmaya başlamıştı. Kaderimin, gerçeğimin önüne bu ilginç olayla boş hayalleri getirtmeye çalışmasını gören arkadaşlarıma eğlencenin zeminini hazırlatmış, bu garipliğin önderliğinde onlara; yaşlandığında gençliğine dönüp, ölümüne hızla yaklaşan Benjamin Button filmini hatırlatmış olmalı ki, bu sefer de yine gülümsemeler eşliğinde 'gençleşiyorsun' yakıştırmalarını sergilemeye başlamışlardı.

Yaşlandıkça düşlerimin küçülüp, bedensel işlevlerle boşuna uğraş verdiğimin bilincinde olarak bende gülümseyip; "Ölmeye yakın karınca kanatlanır." deyimiyle karşılık vermeyi tercih etmek zorunda kalıyordum. Bu ikilemin bende uyandırdığı 'bundan bir şeyler çıkartabilirsin' çağrısına uyarak; ak-beyaz ve kara-siyah anlamdaş arkadaşları konuğum yapma fırsatını kaçırmadım. Konuya girmeden önce eş anlamlı kelimeler hakkında kısaca bazı bilgileri paylaşalım.

Ziya Gökalp Türkçülüğün Esasları adlı eserinde şöyle der; "Halk dilinde eş anlamlı kelimeler yoktur. Halk Arapçadan ve Acemceden bir kelime alındığı zaman onun eş anlamlısı olan Türkçe kelimeyi Türkçeden büsbütün atar. Meselâ; halk hasta kelimesini alınca sayru sözünü, ayna kelimesini alınca gözgü sözünü, merdiven kelimesini alınca baskıç sözünü tümüyle unutmuştur.

Buna karşılık bazı araştırmacıların birleştikleri ortak noktalardan da bahsedelim. Eş anlamlılık ödünçleme yoluyla meydana geleceği gibi, dilin kendi kelimelerinin yıllar içinde farklı bağlamlarda kullanıldığını görürüz.

Dil, kendi haznesini genişletmek ve dolayısıyla anlam genişliği sağlamak için de başka dillerden ödünçleme yapmıştır. Toplumların din değişikliği de ödünçlemenin önemli bir başka sebebidir. Mesela, İslâmiyet öncesi dönemde Tengri / Tanrı kelimeleri İslâmiyet'ten sonra Allah, İlah, Rab gibi kelimeler almıştır. Günümüzde hem Tanrı hem de Allah sözcüğü birlikte kullanılır.

Alıntı sözcüklerde kimi zaman da ana dile ait sözcükte meydana gelen değişiklikler eş anlamlığı ortadan kaldırabilmektedir. Söz gelimi siyah ve beyaz sözcükleri alındıktan sonra kara ve ak kelimeleri Türkçede kalmış olduğu halde eş anlamlı olmamışlardır.

Şimdi konuğum yaptığım ak ile beyaz ve siyah ile kara kelimelerine örnekler vererek biraz daha açalım.

Ak ve beyaz için ilk örneğimizi Kur'an'ı Kerim'den verelim. Gökyüzünün en parlak yıldızı (güneşten 23 kat daha parlak), Sirius-A'nın Türkçede adı Akyıldızdır. Kütlesi diğerine göre en büyük olan (küçük bir parçanın 5 ton gelmesi gibi) Sirius-B'nin Türkçedeki diğer adı Beyazcüce'dir ve ancak teleskopla görülebilir. Güneş hariç tutulursa Kur'an'da adı geçen tek yıldız olup, kendisinden yıldız anlamında olan Necm Suresinde söz edilir. Yeri gelmişken ilginç bir konuya değinelim. Necm Suresi'nin 49. Ayetinde; <Şi'ra (yıldızı) nın Rabbi O'dur.> diye geçer. 9. Ayetinde ise iki yıldız olduğu açıklanır. <Nitekim (ikisi arasındaki uzaklık) iki yay kadar (oldu) veya (yakınlaştı) der. Sirius takım yıldızı, yay şeklindeki eksenleri ile birlikte birbirine 49.9 yılda bir yaklaşmaktadır. 49. ve 9. Ayetleri bu astronomik olaya işaret etmesi dikkat çekicidir. Şimdi daha da ilginç olan bir şeyden dem vuralım.

Batı Afrika'nın Mali Cumhuriyeti'nde, çadırlar içinde yaşayan, avcılıkla geçinen ilkel insanlardan olan Doganlar; Dünya gezegeninin hareketlerini, Güneşin, Jüpiterin uyduları olduğunu bildikleri gibi, Sirius-A ve Sirius-B yıldızları hakkındaki inanılmaz bilgileri 5000 yıldır biliyor olmaları ise dikkat çekiciliğin ötesinde, bir mucize gibi göründüğünü kabul etmek zorunda kalırız. Zira başka çıkış yolu da yoktur. Bu kabile, atalarının 86 ışık yılı uzaklıktaki bu yıldızlarla ilgili bilgileri biliyor olmaları yanında asıl ilginç olanı da; ışığını yansıtmayan yani sönük olan Sirius-B'nin teleskopsuz biliniyor olmasını hazmetmek oldukça zordur. Tekrar konumuza yaklaşalım.

Ak ve kara kelimelerinin birlikte kullanılmasına Osmanlıdan da bir örnek verelim. Sarayda Bâbüssaâde (saadet) kapı ağaları ve Hareme bakan ağalar ilk öncelerinde Ak Ağalar diye adlandırılırlardı. Kısırlaştırılmış olan bu Hadım Ağalara da bir-iki örnek verelim. Hadım Ali Paşa, Hadım Sinan Paşa. Hadım, kısırlaştırılmış erkek anlamındadır. Osmanlı'dan önce Ortadoğu'da, Uzakdoğu'da, Mısır'da ve Bizans'da da kullanılmıştır.(Osmanlı hadım etmez, başka ülkeden hadım olarak satın alırdı.)

1582'de Habeşi Mehmed Ağa kızlar ağalığına getirildi ve görev bu sefer Kara Ağalarla devam etti. Kara Ağalar, Haremden sonra Valide Sultan Ağası, Şehzadelerin korunması, kiler ağası gibi görevlere de alındılar. Kara Ağalardan da; Kethuda Kara İbrahim Paşa ve Kara Davut Paşa'yı örnek gösterebiliriz.

Ak, Türkçe bir kelimedir. 900 yıl önce Uygurca Meniheist metinlerde kullanıldığı bilinir. Türkler, Orta Asya bozkırlarında, Amerika Kıtası keşfedilmeden 1000 sene önce sosyal ve sınıfsal anlamda ak-kara kavramlarını keşfetmişler, yazıtlarına yazmışlar, diktikleri anıtlarında tarihe miras bırakmışlardır. O mirasın izlerinde Beyaz Türklerin (Bizde temeli olmayan Amerikan özentisi Beyaz Türkler zannedilmesin.) toplum yönetimi bilinci ve sorumluluğu binlerce yıldan günümüze uzanan derin geleneklerin temeli olmuşlardır. Ak ve kara budun olarak ülkelerini yönetmişlerdir. Ak budun liderliğinde, zayıf ve yoksul kara budunun eğer yoksa onların da liderliğini yapmışlardır. Zira ak kemikli soyların ya da Beyaz Türklerin sorumluluğu onları yönetmekten de geçerdi.

Türkistan Türkçesinde <Ak süyek- Kara süyek> ifadeleri vardır. Ak süyek: Hâkim sınıf, asil tabaka, soylu, beyzâde anlamındadır. Kara süyek: <tebaa> anlamındadır. Ak ile başlayan kelimelere de örnek verelim. Ak-Tatar, Akkoyunlu, Ak-Hun, Ak Kulak, Akçuvaş gibi.. Kara ve ak yön belirlemede de kullanılır. Kuzey karadır, Karadeniz örneğinde olduğu gibi. Güney, ak ile belirtilir, Akdeniz örneğinde olduğu gibi. Bir örnek daha verelim. Karakoyunlular, kuzeyi yani Kuzey Hunları, Akkoyunlular güneyi yani Güney Hunları anlamındadır. Renklerin gerçekliğinde, Türkler için mavi rengin önemine de kısaca dokunmadan geçemeyiz. Türklerin kendilerine uygun gördüğü renk <Kök> yani <Mavi> renktir ve kutsal kabul edilirdi. Kök Türkler, ya da <Göktürkler> aslında Mavi Türkler anlamına gelirdi.

Beyaza gelince; Türkçedeki ak ile yetinilmemiş, Arapça'da <süt> anlamına gelen beyaz denmiştir. Kırmızı, yeşil ve mavi ışıkların karıştırılmasıyla oluşan beyaz ışık, ak kelimesiyle eş anlamlıdır. Buna mukabil, <Alnı açık yüzü ak> deyiminde beyazı kullanmayız. Türk kültüründe alnında bir parça beyaz bulunan ata (tüküz at) denir. Türk toplumunda ve diğer pek çok toplumda beyaz saflığın simgesidir. Gelinlikler bu yüzden beyaz olur. Beyaz bayrak iyi niyetin, beyaz sayfa da yeni bir başlangıçların ifadesidir. Yalnızca Çin ve Hint kültürlerinde durum terstir ve beyaz, ölümün, yasın ve kötülüğün simgesidir.

Tarihimizdeki ünlüler arasından da iki örnek verelim. Fatih Sultan Mehmet'in lalası, din bilgini ve hekimi olan, Halid bin Eba Eyüp'ül-Ansarî'nin Eyüp'deki mezarının yerini manevi bir güçle bulan asıl adı Şeyh Mehmed Şemsettin bin Hamza olan, Akşemsettin (1398-1459) ve Osman Gazi'nin babası Ertuğrul'un silah ve yol arkadaşı Akçakoca'yı sayabiliriz.

Türkçemizde en koyu rengi karşılamak üzere siyah ve kara olarak iki sözcük bulunmaktadır. Siyah ve kara renk adlarının eş anlamlılık bağlamına baktığımızda; bu iki renk adının birebir eş anlamlı olmadığı, yalnızca renk kavramını gösterme bakımından örtüştüğü anlaşılır. Anlam alanları farklıdır. Kur'an'da 13 yerde kara kelimesi geçer. Bunlardan kara gibi geniş kullanım alanı bulamamış olan siyah, Farscadan dilimize geçmiş olup, Türkler'in Anadolu'ya gelmeleri ve İslâm dinini kabul etmeleriyle birlikte kullanılmaya başlanmıştır.

Kara sözcüğünden üretilmiş; dördü renk eylemi, altısı küçültme anlamlı sıfat, renk tonu bildiren renk adı, dördü soyut renk sıfatı, ikisi pekiştirmeli kullanım, üç somut ad olmak üzere toplam 25 renk adı saptanmıştır. Renk eylemine: Karart. Küçültme anlamlı 6 sıfattan bir örnek: Karamsı. Renk tonu: Karakır gibi

örnekler verilebilir.

Kaynaklar incelendiğinde; yirmi altısı kuş, onbeşi sürüngen ve böcek, yedisi vahşi hayvan, dokuzu balık ve deniz canlısı, onbeşi evcil hayvan olmak üzere toplam 72 adet kara renk adını içeren hayvan adı saptanmıştır. Bunlara da birkaç örnekle değinelim. Kara başlı martı, kara ördek, karaca, karagöz balığı, karavida yengeçi v.b.

Bitkiler dünyasında da kara yerini almıştır. Otuzbeşi ot ve tahıl, yirmialtısı meyve, onbeşi sebze, yirmisi ağaç, onüçü yabani bitki, beşi çiçek olmak üzere toplam 94 adet kara renk adını içerir.

Az kullanılan alanlara birer örnek vermek gerekirse; bilinen dört hayvandan biri siyah engerektir. Bitki adı sadece bir tanedir. Siyah lâle. Siyah renk adını içeren bir de sadece siyah inci bulunur. Ad bilimi adına ise sadece iki köy adı saptanmıştır. Sivrisiyah ve Siyah çeşme. Atasözü bağlamında bir atasözü vardır.< Siyah inekten beyaz süt sağılır.>

Son konuğum olan 'kara' sözcüğü, diğerlerinin yanında kendine geniş anlatım alanları bulur. Kara sözcüğü Türkçe olup, Türkçenin bilinen en eski yazılı belgeleri olan Orhun Yazıtları'ndan beri kullanılagelmiştir. Atamız Oğuz'un babasının adı KaraHan olduğu, Oğuz Destanı'nda geçer. Bilge Kağan yazıtında kara kelimesi 6 kez, Kül Tigin yazıtında 5 kez geçer. İslâmî dönem Türkçe metinlerde Karanın yagız yerine kullanışı dikkat çekmektedir. Göktürk ve Uygur döneminde yeryüzünü karşılamak için kullanılan yagız yer tamlaması, Karahanlı döneminde kara sözcüğü yer halini almaya başlamıştır. Nehcü'l Faradis metninde 'kara yer' tabirinin aynı zamanda Nuh Peygamber'in gemisini kondurmak istediği mekânı anlatması önemlidir. 15. Yüzyıldan itibaren Anadolu'da karasığırı tamlamasında; karada gezen, suya girmeyen sığır biçiminde tanımlanmaktadır.

Rus Türkologlardan L.N. Lezina ve A.V. Süperanskaya'nın hazırladığı <Bütün Türk Halkları> adlı Onomastika sözlüğünde 400 Türk boy, oymak ve obasının adının başında kara kelimesi yer almaktadır. Karakoyunlu, Kara Avşar, Kara Tatar, Kara Kanlu v.s..

Yakın tarihimizde 'kara' ön adıyla anılan bir çok ünlü vardır. Esmer oldukları halde esmer değil; kara ön adıyla anılmaları ilgi çekicidir. Kara'dan hepsinde de sertlik, güçlülük, yiğitlik, anlamı sezilir. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Çandarlı Kara Halil Paşa, Kara Fatma, Karaoğlan, Pehlivan Kara Ali ve Kara Ahmed. Adım Bekir Kara'dır. Bir zamanlar bende Karabekir lakabıyla anılırdım. Lütfen yanlış anlaşılmasın had biliriz. Kendimize yer aramayız. Sadece Karabekir, önüne Kazım adını alarak, Karabekir sıradanlığından kurtulur; Büyük Türk Komutanı Kâzım Kara Bekir hatırlanmış olur.

'Kara' delilik anlamı da içerir. 'Gözü kara' deyiminde olduğu gibi. Üşümüş kederlere bir dokunursak; karşılıksız aşkı anlatabilmek için sevdanın önüne 'kara'yı yakıştırarak anlamlaştırmışızdır. Bu kadar ünlülerin arasına yakışmayacağını bildiğim halde yazmadan duramayacağım, kış güneşi sıcaklığında içimi ısıtan küçüklüğümüzün vazgeçilmez tadı (bilhassa Şehzedebaşı Sinemalarında) çifti beş kuruşa satılan karamela'yı benim yaşımda olup da o şekerlemeyi hatırlamayan var mıdır.? Bilemem ama hatırlatmadan da geçemeyeceğim.

Yazımı sonlandırmadan önce, kara sözcüğünün; anlam yapılanmasında yiğit, güçlülük anlamının yanında talihsiz ve kadersiz anlamlarını da benliğinde toplamış bir örneğinden yani, sosyal hafızamızda, tuttuğunu koparan kuvveti, cesareti, vakarı, iyi niyeti ve diğer kişilik özellikleriyle şerefli hatıralar bırakmış, ilk Cihan Şampiyonu olan güreşçimiz Pehlivan Kara Ahmet'ten bahsedeceğim. Aynı zamanda ibretlik olan son demlerini paylaşacağım.

Kara Ahmet Bulgaristan'ın Deliorman bölgesi Razgrad Sancağının Ruscuk Kazası'na bağlı Umurlu Köyü'nde 1870 yılında dünyaya gelmiştir. Dedesi ve babası da güreşçi olan Kara Ahmet küçük yaşlarda güreşe başlamış, dönemin ünlü pehlivanı Hergeleci İbrahim'in çırağı olarak yetişmiştir. Hayatının en başarılı güreşlerini yurt dışında yapmıştır.

1899'da 20. Yüzyıla giriş nedeniyle Paris'in Folies Berger'deki düzenlenen büyük fuar dolayısıyla yapılan ilk Dünya Güreş Şampiyonluğu müsabakalarına katıldı. Burada Folies Berger'in yıldızlarından madam Janet'le tanıştı. Kısa bir müddet sonra, Paris'teki Osmanlı sefaretinde ve konsolosun huzurunda dini nikâh kıyılmış, Madam Janet, Ayşe Zarife adını almıştır.

Dünyanın en seçkin güreşçilerini birbiri peşi sıra yenerek; 5 Aralık 1899'da 138 kiloluk Fransız Laurent Le Beaucairos'u da yenip dünya şampiyonu olur. Daha sonraları, 105 kiloluk Kara Ahmet'in karşısına daha önce üç defa dünya şampiyonu olmuş ve kendine meydan okuyan 130 kiloluk Fransız güreşçi Poul Pons'u çıkarttılar. İlk üç güreşte Kara Ahmet, Poul Pons'u alt etmesine rağmen 'çelme attı' iddiasıyla galip sayılmadığı müsabakalardan bir netice alınamadı.

Karamel lakabıyla tanınan Kara Ahmet daha sonraları çeşitli ülkelerde güreşler yapmıştır. Yurt dışındaki son güreşini 1902 Münih Uluslar arası Greko-Romen Güreş Turnuvası'nda 14 Nisan günü Danimarkalı Petersen'e mağlup olmuş güreşi yarıda bırakarak turnuva ikincisi olarak 17 Mayıs'da İstanbul'a dönmüştür. Padişah 2.Abdülhamit tarafından Osmanî Nişanı ile ödüllendirilmiş ve ölene kadar aylık bağlanmıştır.

24 Mayıs 1902 günü Yeşil Tulumba'daki Sinekli Bakkal Sokağında bulunan pehlivanlar kahvesinde otururken aniden kalp krizi ile sarsıldı. 33 yaşında Eyüp Mezarlığında Eyüpsultan Camii'nden Piyer Loti Tepesi'ne giden yolun başlangıcında bulunan mezarına gömülür.

Rivayete göre Kara Ahmet defnedildikten sonra o akşam mezarın yanından geçenler kabrin içinde derinden derine bir takım seslerin gelmekte olduğunu duyarak bunu hemen yetkililere bildirirler. Ertesi gün kabir açıldığında, Kara Ahmet'in gögsünün, ellerinin ve yüzünün kanlar içinde olduğu, yani tırnaklarıyla gögsünü parçaladığının görüldüğü öne sürülmüştür. Aslında ölmemiş, geçirdiği zatürre krizi nedeniyle bayılmıştı.

Bunca çektiği yetmezmiş gibi 'kara kelimesi' Kara Ahmet'in talihine son bir defa, tonunun en karasını çalar. Dul kalan eşi Ayşe Zarife İstanbul'da tutunamaz, Paris'e geri döner. Ne acıdır ki, Kara Ahmet'e son mağlubiyeti tattıran Petersen ile evlenir.

HALKALI ŞEKER

RUKİYE PERÇEM BAŞ

Merhaba...Kaldığımız yerden, yine misyoner faaliyetler hakkında, Hüsamettin Bey'in sunumlarıyla devam edelim. Elimizde inceleyeceğimiz yine üç maddemiz var. Bunlar:
6.Hudutsuz bir lüks, baş döndürücü modalar icat edilmeli, çılgınca sarfiyata teşvik edilmeli.
7.Kalabalıkların vakitleri eğlence, oyunlarla oyalanmalı, herkes düşünmekten alı konulmalı.
14.Hayat pahalılığı körüklenmeli, giderler arttırılmalı.

Her yazımda üstüne basa basa vurguladığım gibi, bu maddeler de günümüzde işlevlerini yerine getirdiği için, çok tanıdık. Moda çılgınlığı, lüks manyaklığı, misafirliklerde tartışılan tek konu diziler, sabahlara kadar oynanan oyunlar, kirayı denkleştirememişken taksitle alınan yeni moda koltuklar, telefonlar, bilgisayarlar...lar ...lar... Liste uzar da gider. Ama bunların bir nedeni var. O da M-O-D-A. Peki ne demekmiş şu moda bir bakalım. Moda: (Fr.) Güncel olan usul ve davranış biçimi. Yani; işin aslı bu. Ancak millete sorsanız akıllarına gelecek tek şey hatta modayı uyguladıkları tek alan; maddiyata dayalı her şey. O zaman, modanın ne anlama geldiğini bilmeden, moda bağımlısı olan, güncel moda anlayışının getirisi olan her şeye ayak uydurmaya çalışanlara ben de buradan onlara, onların deyimiyle haykırıyorum. Çakma modacılar siziiiii...

Gelelim konumuza. Bu üç maddenin temel yapı taşı olarak modayı gördüğüm için, modanın "o " sunu alarak, içerdiği sıfır anlamına bir de ben boşluk anlamını yükleyerek ve şekil benzerliğinden bu yazıma "Halkalı Şeker " diyeceğim. Bir de bu sefer ki yazımda bana Murat ve Toygar yardımcı olacak. E hadi o zaman bismillah deyip başlayalım.

Toygar: Telefonumu değiştirdim.

Murat: Daha yeni almamış mıydın?

Toygar: Ne yenisi yaaaa! Altı ay oldu oluuumm alalı.

Murat: Ee yeni işte yaa! Ne oldu ki altı ayda eskidi mi?

Toygar: Offfofff be Murat ne acayip bi tipsin sen yaaa ! Fuat ve Namık yeni modellerini almışlar oluuum, acayip pis karizma yapıyolarr.

Murat: Acayip mi, pis mi? Karizma mı? Ya da karizma nasıl pis oluyor ya da acayip??? Neyse, arkadaşım da telefonla nasıl hava atılır ki?

Toygar: Mal mısın oluuum sen? Zaten ne anlarsın ki? Sen ot ot kitap oku, ziraat tavuğu gibi erkenden yat uyu... Puhaha ha aha...

Uyuyan kim acaba? Bu hikâyeyi okuyup da sorsanız insanlara hemen, her ağızdan "Toygar uyuyor " derler. Ama hikâyesiz gerçek ortamda sorsanız, ceplerindeki son M-O-D-A telefonlarını elleriyle bir yoklayıp "Geri zekâlı Murat " derler. Eeee bir yerde de haklılar. Şu anki vahim duruma göre; toplumda "sınıf " olmak maddi etiketler ve modaya ne kadar ayak uydurduğunuzdan geçiyor. Dikkatinizi çekerim toplum diye genelledim. Genç nesil diye kısıtlayamadım. Çünkü; koca koca 50'lik 60'lık yaş guruplarında da, 6'lık 10'luk çocuk guruplarında da modaya ayak uydurma çabası oldukça yüksek.

Taaaa 1800'ler de, Yaratıcı korkusu olmayan misyonerlerimiz, ellerine halka şekerlerini alıp, uzun uzadıya da düşünüp bu maddelerin toplumdaki; yozlaşma, aptallaşma ve beyinsizleşme için çok etkili olduğunu bulmuşlar. Sonra; modayı şeker yapıp, ilk önce aramıza sızdırdıkları mankurtlara, hamagalara sonra cahil insanlara, ilk etapta ucuz ya da ücretsiz ancak daha sonra kanımızı emecek kadar pahalı şekerlerini satmaya başladılar. Önce kazandığımız paraya göz diktiler sevine sevine verdik ama yetmedi sonra kazanmadığımız paraya göz diktiler adına da kredi, kredi kartı dediler biz yine sevindirik olup daha kazanacağımız parayı da verdik. Umarım doyuyorlardır yoksa daha ne isteyeceklerini hayal etmek istemiyorum. Kalp ve beyinleri çürümüş, kokuşmuş bu misyonerlerin sadece maddi isteklerinin olduğunu düşünmek biraz saflık olur. Peki benim uyur gezer güzel insanlarım saf mı? Hayıırrr. Misyonerlerin manevi isteklerini, bu güzel insanlar, moda şekerinin sarhoşluğuyla yerine getirdiler. Modaya uyan arkadaşlar, uymayan ahmaklar diye hemen iki guruba ayrılıverdik. Modanın ne anlama geldiğini bilmeyen moda takipçileri bir de halkalı şekerin üstüne çikolata döküp, hooop kendilerini "Elit sınıf " ilan ettiler. Neyse dönelim biz Murat ve Toygar'a:

Murat: Sana verdiğim kitabı okudun mu?

Toygar: Heeeeheee okuyorum.

Murat: Dört hafta oldu arkadaşım. Altı üstü 60 sayfa daha bitiremedin mi?

Toygar: Amaaan meşgulüm oluumben !

Murat: Nasıl yani?

Toygar: Bak pampa; pazartesi "Aşkın Dili ", Salı "Çakallar Diyarı ", Çarşamba "Alooo Ben Muhteşemim ya Sen " yarışması, Perşembe ve Cuma "Waronline ", cumartesi pampalarla avm yapmaca, Pazar günü ailecek onlaynız (online). Pazar akşamı bir saat falan vakit olursa bakıyorum işte kitaba...

Murat: Waronline ne demek?

Toygar: İnternette savaşşşşşoluuum. Geçen hafta Sayko timi yendik, bu hafta Ölüler Diyarına saldırıcazzz.

Murat: Yaaa Toygar'cım, bu kadar heyecanlanmak ya da hırslanmak aslında olamayan bir dünya için biraz fazla değil mi?

Toygar: Murat'cım sen anlamazsın. Zaten çocukken senin 'Ben 10' bilekliğin de yoktu. Hata bende o zaman kesmeliydim arkadaşlığı senle. Puhaha ha ha...

Murat: Nasıl bir şaka bu? Üstelik niye, o, ben ten midir nedir o dediğin bilekliğimden olsun ki? Benim babamla beraber yaptığım kılıcım, arabam vardı. Sahi sen babanla bir şey yaptın mı?

Toygar: Off sormasan daha iyiydi. Adam sürekli onlaynyaaa. Ha bire resim koyuyoobi de bana laykla (like) diyoo. Moruk yaaaa yaşına bakmadan...

Eeeee babası "layklaoluum " derse, oğlu da "moruk " der. Balık baştan kokmaya başladı bile. Ve bir de daha fenası; anne babaların karşıma geçip; "5 yaşındaki çocuğum bilgisayarı kendi açıyor, oyunlara giriyor veee oynamaya başlıyor. İnanabiliyor musun teyzesi!" demesi. Evet inanıyorum. Çünkü siz daha rahat dizi, yarışma seyredebilmek için çocuğu bilgisayara, telefona bağlamışsınız, garibim de sizden gördüğünü ezberleyip başının çaresine bakmış. Ne! Madalya mı takalım? Haa bir de; çocuk 7 yaşında, okumayı yazmayı yeni öğrenmiş daha kurdelesini takmadan anne-babası sosyal ağdan çocuğa sayfa almış. Yine tutarsız bir pişkinlikle; "Ayy teyzesi, çocuğum feyse giriyor, resim koyuyor ama sen hiç beğenmiyorsun." diyor. Al işte bu da madalya bekliyor. O zaman madalya töreni başlasın: Altın madalya; zaten bunu amaçlayan ve büyük başarı kazanan gargamellere, gümüş madalya; düşünme ve idrak problemi yaşayan ebeveynlere, bronz madalya; bunları bile bile rahatını tercih eden bencillere gelsin. Benim, bizim gibi düzeni kabul etmeyip değiştirmeye çalışanların madalyası mı? Yok öyle bir madalya. Zaten madalya bekleyenimiz de yok di mi? Evet nerede kalmıştık?

Murat: Arkadaşım heyecanı bu gerçek olmayan oyunlar yerine, tamamen gerçek, yaşanmış tarih kitaplarında da bulabilirsin. Mesela Kürşad ve 40 Çerisi.

Toygar: Offf kitap mı? Filmi yok mu onun?

Murat: Filimle kitap bir olur mu? Yani anlatmak is.....

Toygar: Ayyy tamam tamam sıkacaksın sen yine belli oldu. Boş ver bunları da sen beni dinle. Acil bu telden alman lazım. Kızlar bayılıyooo. Üstelik bu telden "Aşk Yuvası " dizisindeki adamda da var. Annem de zaten adamın annesi gibi saçını kestirdi bi de boyattı, tam olduk oluuumm. Bi de Mehtap var hani, biliyomusun?

Murat: Hayır

Toygar: Dizide lisede okuyan kız. Hani üç erkek arasında kalmıştı. Seçim yapamıyodu.

Murat: Üç mü?

Toygar: Evettyaa.. Annesi Fuat'ı, üvey babasıyla halası Ömer'i, arkadaşları da Ayhan'ı seç diyor. Aslın da Mehtap dördüncüyü buldu. Bir de...

Murat: Hop hophopyavaşşş... Toygar bir şey soracağım, Cumhuriyet ne zaman ilan edildi?

Toygar: Geri zakalıtabiki 1453 bir de kitap okuyorsun, salak...

Alın bir de salak oldu Murat'cım...

Kahramanlarımız hayali ancak yaşananlar tamamen gerçekti. Şahsım adına ben buna benzer çok olay yaşadım. Bir reklam filminde geçen espriyi anlayamadığım için bu tepkiyi almıştım. "He hehe bir de okuyorsun! " demişti birisi. Eminim sizin de vardır bu tür hatıralarınız.

Evet, ne demişti misyonerlerimiz; yeni icatlarla çılgınca sarfiyata teşvik edelim (tam puan), vakitleri –yine o eşsiz icatlarla- eğlenceyle doldurup düşünmekten alıkoyalım (benden yine tam puan), giderleri arttıralım (yıldızlı tam puan). Sizce amaçlarına ulaştılar mı? Üç bin dört bin kişiyi alın kenara milyonlar bu moda şekerinin komasında maalesef...

Eskiden bilene, okuyana, araştırana saygı duyulurdu. Şimdi, genç yaşta okuyan, araştıran biriyseniz "inek", bildiklerinizi paylaşmak isterseniz "sıkıcı", orta yaşta okuyan, araştıran biriyseniz "mal, geri...", konuşmaya başlarsanız yine "sıkıcı", olgun yaşta okuyup, araştıran biriyseniz "daha ne okuyorsun, öbür dünyaya mı götüreceksin?, geri kafalı..." ve tabi ki ağzını açar açmaz "sıkıcı" olursunuz. Hele bir de modaya uygun giyinmezseniz, son M-O-D-A telefonunuz yoksa, en "hit" diziler hakkında da bilginiz yoksa... Hadi ben yazmayayım neler dediklerini sizin yaşanmışlıklarınıza bırakayım.

Sonuç; umutsuzluk diye bir şey yoktur. Ölüm dışında da çözülemeyecek sorun yoktur. Sadece yardım almak gerekir. En büyük yardım; Yaratıcı'mızdan (Kuran-ı Kerim okumak) sonra da kanımızdan (milli tarihimizi okumak) gelir. Birey olarak elimizin, dilimizin yettiği yere kadar herkesi uyandırmalıyız. Ben, bir tek kişi olarak beş kişi uyandırsam, siz de beş kişi uyandırsanız, bizim uyandırdığımız on kişi beşer kişi kurtarsa... Bakın nasıl çoğalıverdik.

Mükemmel bir din, şahane bir kan... Bunlar üç beş sütü bozuk, kendilerini akıllı zanneden, şeytanın uşaklığını yapanlara yedirtilmeyecek kadar kıymetli iki değerlimizdir. Bütün kalbimle inanıyorum, biraz sendelensek de asla yıkılmayacağız. Çünkü özümüz temiz ve doğru ve öze dönüş olacaktır.

Murat ve Toygar... İkisi de büyüdüler, okulları bitti, meslek hayatlarına atıldılar, evlendiler, torunları oldu ve geldi ölüm zamanı. Toygar bu zaman içinde kendini iyice geliştirdi. Sanal, yalan, boş hayatının ve düşüncelerinin yanına, lüks yaşamak için çok da normal olarak, hileyi, dalavereyi, iki yüzlülüğü, dolandırıcılığı, satmayı... da ekledi. İpek çarşaflı, en son M-O-D-A cihazlarla kaplı, lüks odasında ölümü beklerken yalnızdı. Karısı, cenazesinin çok gösterişli olması için hazırlıkların başındaydı, çocukları mal paylaşımı için avukatın yanındaydı, torunların "pampalarla avm yapmaca" günüydü... Murat ise sadece rahat hayat için yaptıklarından dolayı değil bomboş geçen hayatı ve son anda aklına gelen hesap günü için de ağlıyordu. Hikâye bu ya (ki zaten benim hikâyem istediğimi yapabilirim) o sırada bende Toygar'ın yanındayım. Kulağına eğilip son bir şey hatırlatıyorum: " Toygar'cım sadece yaptıklarından hesap sorulmayacak, yapmadıklarından da sorgulanacaksın. Mesela nasıl bir nesil bıraktın?". Toygar artık salya sümük...

Murat... Evinde eşi, çocukları, torunları ve sevdikleriyle birlikte ölüm döşeğinde yatıyor. Bir yandan kulağına Kuran sesi gelirken, bir yandan Azrail'e gülümseyerek selam veriyor. Murat sadece; insan gibi doğdu, yaşadı ve öldü.

Yazımı, saygıdeğer rahmetli hocamız Hüseyin Nihâl Atsız'ın bir cümlesiyle bitirirken ölüm yıl dönümünde de hocamızı anmayı kendime bir görev biliyorum. Tini şad, durağı uçmağ olsun.

" Kendimize dönelim; ahlak, edebiyat, musıkî, giyim, zevk, yemek, eğlence, hukuk, âdet, anane ve her şeyde milli olalım."

ÜÇ TELLİ GAZEL

TUNCER GÜNAY

Sessiz karlar düşer saçlarıma, öteden bir ay doğar...
Sanılır ki, çiçekler birden bire, hemen kolay doğar

Hangi gün atılır, nerede tutulur güne bakanlar?
O görkemlerden birdenbire harikaca saray doğar.

Tenhalarda konarak uçup giden kelebekler üzülür,
Kentin göbeğinden ta kırlara uzanan bir ray doğar.

Doğurgan analar konaklarken yoksul gülücüklere,
Dünya silkinir kendiliğinden, sevimli bir tay doğar.

Gürültüler yaşanır ufak meyhane söyleşilerinde,
Dumanlar yoğunlaşırken bakarsınız bir olay doğar.

Eskir gider insan görüntüleri kuytu yamaçlarda,
Issız yüreğinden şairin, kapkaranlık bir çay doğar.

Söylenen onca şiirler nasıl yok sayılır bilinmez...
Bir yığın değer buharlaşır, cılızlaşmış bir pay doğar.

DENİZSEN

ANDAÇ

Sen bir damlaysan
Gözlerimden kayarken
Seni sen yapan tuz bendendir.

Sen denizsen
Gizeminde yol alıyorsan
Güneşler batıyorsa enginlerinde
Umutlarım sende saklıdır.

Bir martının kanadında dalarım
Derinliğe
Bende seni ararım
Güneş vurur tenine
Bensiz yükselirsin saflığında.

Yorgun anılarım
Kum kum serilir kıyılarına
Ölümüm olur.

GEZGİNLERİN GÖZÜYLE YAZILANLARIN AYDINLIĞINDA PARLAYAN ANTALYA

Alphonse de Lamartine-1832-1833 "3Mayıs 1833. Bu sabah Karamania'nın en belirgin zirveleri görüş alanımıza girdi; uzakta Toroslar; sırtları kayalık ve karla kaplı, Alplerin Lyons'dan görünüşleri gibi; rüzgâr ılıman ve değişken, geceleri muhteşem yıldızlı. Bir iç denize benzeyen Satalia Körfezi'ne geceleyin girdik, rüzgâr kesildi; gemimiz bir göldeymişcesine uykuda. Göz her yönde yalnızca, bu ve komşu körfezleri çevreleyen dağlık amfitiyatroları görüyor. Her biçimde ve her yükseklikte dağlar birbiri ardına sıralanıyor, bazen, farklı yükseklikteki tepelerin aralarındaki yüksek vadilerden, ay ışığı demetleri beyaz buharlarını dağların kenarlarına saçıyor ve tepelerini ise soluk mor bir pusla taçlandırıyor. Yakındaki bu ululukların ardında Toroslar'ın sivri ve karlı zirveleri yükseliyor. Kimi alçak ve ormanlık burunlar denizin içine doğru iyice sokuluyor ve küçük adalar ise, tıpkı demirlemiş gemiler gibi, karanın biraz açığında oraya buraya serpiştirilmiş. Denizin ve karanın üzerinde derin bir sükûnet hüküm sürüyordu; çimenlerin üzerinde oynaşan keçiler gibi denizin bağrından sürekli sıçrayan yunusların haricinde hiçbir gürültü yoktu. Gümüş ve altınla taçlanan ve ebrulanan dalgalar, yere sere serpe uzanmış İyon sütunları gibi yivli görünüyordu; gemi tamamen hareketsizdi. Gece yarısı karadan bir esinti geliyor ve bizi yavaşça Satalia Körfesi'nden dışarı, küçük Asya kıyısı boyunca ta Castelrozzo'ya kadar sürüklüyor. Tüm koylara girdik ve nerdeyse karaya dokunduk. Pontus, Kappadokia ve Bithynia gibi bazı krallıkların kurulduğu bu ülkenin, terk edilmiş ve yalnız harabeleri burunlar üzerinde yayılmış; vadiler ve ovalar ormanlarla kaplı; Türkmenler kışları buralara çadırlarını kuruyor ve yazları ise Tarsus, Satalia, Castelrozzo ve Makri Körfezi'ndeki Marmorizza gibi sahil boyundaki birkaç yer dışında her yer bomboş..."

Charles Texier-1839 "Duvarlar içinde adım başı rastlanan eski eser parçaları, hep Romalılar dönemine aittir. Evler taştan inşa edilmiş, kireçle kaplanmış ve çok temiz tutulmuşlar; büyük çoğunluğunun ağaçlık iç avluları var... Şehir, Düden sularının sürekli bir serinlik sağladığı bahçelerle çevrili; yazın, insanlar kendilerine dallardan kulübeler inşa ederler ve sıcak mevsimi şehre girmeden geçirirler. Bu verimli toprakta, iyi bir yönetim üretimi köstekleyeceğine desteklese her türlü meyve yetişir... Adalia, denize bakan bir bayırın üstündedir... Nufusu15.000-18.000 arasındadır. Deniz ticareti, hemen hemen tamamen Rumların elindedir... Adalia paşalığı kıyının en geniş arazilerinden biridir; yetki alanında az sayıda şehir bulunmasına karşılık, pek fazla sayıda köy ve özellikle de epey kalabalık bir Yörük veya göçebe nüfusu içerir. Batıda Muğla Paşalığı'na, kuzeyde Konya Paşalığı'na uzanır. Kereste, tahıl, tütün ve deri üretir...

W.H.Bartlett –Th. Allom-1840 "Adalia'ya vardığımızda hava kötüydü. Konaklamak için bir hana yerleştik ve birkaç saat boyunca şiddetli yağmurun hanın çatısından ve kaldırım taşlarından gelen sesini diledikten sonra şehrin en iyi kahvehanesine gittik. Üstümüzden devasa kara bulut kütleleri geçiyordu. Kahvehanenin içi hem giyim kuşamlarıyla hem de dinleri, silahları ve gelenekleriyle bir renk cümbüşü oluşturan insanlarla doluydu. Kahvelerimizi içtik ve biz de bu cümbüşe katıldık: Dürzîler, Marunîler, Türkler, Rumlar, hepsini bir arada gördük. Bir tüccar kendi işleriyle meşguldü; bizim yan tarafımızda oturan biri Şamlı diğeri Suriyeli iki kişi İbrahim Paşa'dan söz ediyor, bizimle birlikte kahvelerini yudumluyor ve bizim pipolarımızdan içiyordu. Ortam anlatılan Şark masalları ve uzun hikâyelerle daha da güzelleşiyordu. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya devam ediyor ve soğuk bir rüzgâr kendini hissettiriyordu, fakat biz bu güzel ortamda ne yağmuru ne rüzgârı düşünüyorduk... Adalia şehrinin kapısının altında ferahlatıcı bir su kaynağı bulunduğunu ve diğer Şark memleketlerinde adet olduğu üzere çeşmenin başında zincirle asılı bir tas olduğunu söylemiştik. Symrna kervanı Adali'ya vardığında zenginiyle fakiriyle kervandaki herkes susuzluğunu gidermek için bu su kaynağına koşuyor. Bu susamış yolcuların koşuşturması gerçekten ilginç bir manzara teşkil ediyor. Şehir iyiden iyiye tahkim edilmiş durumda: Etrafı büyük hendeklerle, çifte duvarlarla ve bunun üzerinde, yaklaşık elli adım arayla yerleştirilmiş kare şeklindeki gözetleme kuleleriyle çevrili. Kenar mahallelerinde, birbirinden uzaktaki evler portakal ağaçlarının ve meyve bahçelerinin aralarına dağılmış şekilde bulunuyor ve böylelikle geniş bir alanı kaplıyor.

(devam edecek.)